Xhafer Durmishi

SKENDER

VEPRA
19

ILUSTRIME

1. UDB-ja si bashkëthemeluese dhe emërtuese e Frontit të Kuq
2. Historiku i Shtëpisë Mediale Politika
3. „Ilustrovana Politika" festoi ditëlindjen e 55-të
4. Ilustrovana Politika, 26 maj 1981,
5. Raport i Jusuf Gërvallës për Komitetin e Degës "Hasan Prishtina", 31 korrik 1981
6. Letër e Jusuf Gërvallës për Sabri Novosellën, 16 nëntor 1981
7. Letër e Ibrahim Kelmendit për Faridin Tafallarin, maj 1982
8. Letër e Ibrahim Kelmendit për Faridin Tafallarin, maj 1982
9. Kush është vojvoda Ramë Nikçi?
10. Në vend të përkujtimit me rastin e vdekjes së Ramë K. Nikçit
11. Gjyshi Ibush, Daja Ramadan, dhe Garipi djali i Dajës Ramadan
12. Arkivi më i saktë është vetë populli
13. DO TA DISKREDITOJA, EDHE PËR SË VDEKURI, PËR TË PABESË E INTRIGANT
14. Letër nga Donika Gërvalla për Faridin Tafallarin, 7 tetor 2013

Në përgatitjen e këtij libri nuk kam thënë ndonjë fjalë timen. Kjo ka ndodhur jo pse nuk kam ditur çka të them por pse nuk ka qenë e nevojshme. Puna ime këtu është përqendruar në mbledhjen, renditjen dhe ballafaqimin e këtyre shkrimeve në mënyrë kronologjike. Si material kryesor për ilustrim është marrë numri 1177 i revistës "Ilustrovana Politika" të Beogradit, i 26 majit 1981. Prej kësaj reviste i kam marrë 14 faqe dhe, të kopjuara nga origjinali, i kam skanuar dhe vendosur në këtë libër. Artikujt e kësaj reviste janë me shkronjat qirilicë. Këta artikuj nuk i kam përkthyer (me përjashtim të titujve) dhe as komentuar pasi përkthimin thelbësor dhe komentet për këtë numër të kësaj reviste i ka bërë Ibrahim Kelmendi në maj të vitit 1982, në Traktin me titull: "**Klika e Beogradit - "të vret natën e të këndon ditën**"", i cili jepet i plotë në këtë libër.

Për shkak se "**Ilustrovana Politika**" e ka peshën e vetë në këtë libër, nga faqja zyrtare e internetit, e kam marrë dhe e kam përkthyer një historik të shkurtër të gazetës "Politika", e cila konsiderohet ëma e "Ilustrovana Politikës", dhe një shkrim për 55 vjetorin e "Ilustrovana Politikës" ku del qartë roli i këtyre gazetave në formimin e opinionit publik në Serbi dhe pesha e tyre që e kanë pasur në Jugosllavi.

Këto dy shkrime i kam zgjedhur për shkak të disa të dhënave faktike të një kohe që të nënvizoj se "Politika" dhe "Ilustrovana Politika" ishin shtyllat kryesore të pushtetit të Serbisë dhe mbarë Jugosllavisë. Në atë kohë "*Politika dhe formimi i politikës*" kanë qenë monopole ekskluzive të Beogradit. Kjo revistë, pra, nuk ka qenë vetëm produkt reporterësh të lirë, të cilët e kanë pasur pasion fjalën e lirë – fotografinë e mirë dhe fatin e njerëzve të thjeshtë, siç mund të fitohet përshtypja nga festimet e përvjetorëve të saj, kur dihet botërisht se gjatë viteve 1945–1990 në ish-Jugosllavi shqiptarët kaluan në burgje 666 shekuj, 72 vjet e 7 muaj burgim, pikërisht për të qenë të lirë e për fjalën e lirë. "Ilustrovana Politika" ka qenë pjesë e UDB-së, pjesë e aparatit të dhunës serbomadhe kundër popullit shqiptar, të cilat ua kanë caktuar fatet njerëzve, të cilët kanë vendosur për jetën dhe vdekjen, kush duhet të jetë i mirë e i besës dhe kush duhet të etiketohet terrorist, intrigant dhe e i pabesë, e ndaj kujt duhet të bëhen atentate.

1. UDB-ja si bashkëthemeluese dhe emërtuese e Frontit të Kuq

Ibrahim Kelmendi: *"Më vonë vendosëm për organizim legal, me bashkatdhetarë të tjerë, duke anashkaluar **Xhavitin**, meqë për te krijova përshtypje se **ishte informator i UDB-së**, i urdhëruar për t'u anëtarësuar në PKGj/M-L, që të informonte për veprimtarinë e kësaj partie komuniste sigurimet e fshehta jugosllave dhe gjermane. Kurse për Proletarin formova përshtypjen se ishte një dogmat primitiv."(*Atentatet, Prishtinë 2007, faqe 40)

Xhahili (Xhaviti), informatori i UDB-së propozon emërtimin "Fronti i Kuq"

*Ibrahim Kelmendi: "**Xhahili propozoi ta emërtonim 'Fronti i Kuq', duke arsyetuar se duhet të ndjekim shembullin e organizatave çlirimtare "Brigada Rosa", "Rote Army Fraktion",** etj. Proletari propozonte ta quanim "Partia Komuniste e Kosovës /Marksiste-Leniniste", duke arsyetuar se vetëm komunistët mund të bëjnë revolucion të vërtetë proletar. ...Me këtë demagogji të Proletarit, ata dolën fitues, sado që edhe unë **avullnetshëm** u dakordova me propozimin e tyre. **Edhe tani mendoj se emri që kemi miratuar është tepër bombastik e provokues."*** (Atentatet, Prishtinë 2007, f.41-42)

Jusuf Gërvalla: *"Sa për organizatën e bashkuar rreth organit "Bashkimi", më duket se pak dobi mund të kemi nga iniciativa për bashkim e bashkëpunim me ta. Së paku përsa shihet te udhëheqësi i kësaj organizate në botën e jashtme, nuk ekziston përshtypja për organizim të mirëfillte dhe as për ndonjë organizatë të fuqishme numerikisht. Megjithatë, po ta shihni ju të arsyeshme, ndoshta do të mund të realizohej mundësia që shokëve të Lëvizjes në Kosovë t'u jepet lidhja me përfaqësuesin e "Bashkimit" në Kosovë. Megjithëqë, për sa kam mundur të marr vesh, atje, në radhët e kësaj organizate, apo ndoshta në qendër të saj, ndodhet një njeri i dyshimtë, njëfarë Blakaj, që punoka në Entin e Sigurimit Social në Prishtinë. Sa për mua unë njëherë për njëherë, pas numrit të fundit të "Bashkimit", të cilin ta kam dërguar, të gjitha marrëdhëniet me përfaqësuesin e tij të këtushëm i kam ndërprerë. Këshilla për ndërprerjen e marrëdhënieve me të kam pasur edhe nga ana e diplomatëve shqiptarë në Vjenë."* *(Letër Sabri Novosellës, 13 maj 1981.* E botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, ME TRE YJET E PAVDEKËSISË NË ATO VITE TË STUHISHME, Tiranë 2010, faqe 261-266)

2. Historiku i Shtëpisë Mediale Politika (Politika AD=Shoqëri Aksionare)

Shekulli i parë...

Kur në atë ditë të largët të 25 janarit të vitit1904, rreth orës dy pasdite, në rrugët e Beogradit u paraqit numri i parë i *Politikës*, në krejtësisht katër faqe, me një çmim prej pesë parave, e shtypur në 2450 ekzemplarë, askush nuk ka mund ta merr me mend se po shtohet edhe një gazetë e përditshme, në tregun e pasur të shtypit beogradas (kanë dalë 72 botime gazetareske, prej të cilave 12 ka qenë ditore) dhe shpejt do të rritet në diçka të rëndësishme – në shtëpinë udhëheqëse botuese dhe gazetareske me traditën më të gjatë në Ballkan. Askush, sigurisht, përveç themeluesit të saj - Vladislav Ribnikar – redaktorit të parë modern në kuptimin bashkëkohor të kësaj fjale.

Themeluesit, botuesit dhe aksionarët e *Politikës* jo vetëm që i kanë hedh themelet e gazetarisë moderne dhe kanë bërë që gazeta ditore të bëhet institucion e veçantë bashkimi i kulturës dhe mendimit qytetar në vendin tonë. Ata kanë pasë edhe afinitet për biznes: shumë shpejt e kanë kuptuar se duhet ta kenë shtypshkronjën e vetë. Kjo është realizuar më 1904, me ç'rast është bërë mbyllja e procesit të prodhimit.

"*Politika* sot është sot një ndërmarrje e përbërë prej një popullsie të vogël radhitësish dhe punëtorëve të tjerë, si në një fabrikë. Të shtypësh mbi 100 000 ekzemplarë çdo ditë nuk është aq punë e thjeshtë. Sikur faqet e *Politikës* të renditeshin përgjatë Ekuatorit, për 157 ditë do të shtypeshin kopje të mjaftueshme numrash sa me ato do të përshkohej (në vijën e Ekuatorit) krejt bota...", është nënvizuar në faqet e *Politikës*, në vitin e largët 1929.

Paramendojeni tani një pamje të tillë, dhe pastaj prej dekade në dekadë, deri në ditët e sotme, duke ua shtuar dhjetë, njëzetë, pesëdhjetë .... shtypshkronjat e *Politikës*, tani, 109 vjet që nga themelimi, me faqet e të gjitha gazetave dhe revistave që ajo boton, si për vete dhe për klientët tjerë, sfera tokësore, në vijën rreth Ekuatorit, që janë diçka mbi 40 000 km, mund të përshkohet për vetëm 5 ditë.

Rruga deri tek ky rekord nuk ka qenë e lehtë. Shtëpia Botuese e Politikës dhe punëtorët e saj, në kurrizin e tyre e kanë ndier tërë peshën e gjithë kohës së bujshme të paraluftës, pasluftës, asaj ndërluftuese, të krizave e inflacioneve të cilat nuk e kanë kursyer Ballkanin gjatë shekullit 20. Pa marrë parasysh ndryshimet në strukturën pronësore dhe fatit jo aq të kënaqshëm ekonomiko-shoqëror drejtimi i biznesit gjithmonë ka qenë i qartë. Dhe një hap para kohe. E kjo ka nënkuptuar botimet më të mira gazetareske dhe teknologjinë, shtypshrkonjat më moderne. Deri në mesin e shekullit të kaluar *Politika* ka pasur shtypshkronjën me kapacitetin më të madh

për prodhimin e gazetave në gjithë Evropën Qendrore. Qysh më 1964, e para në Jugosllavinë atëhershme, e blen "kolor tifdruk rotaciju" për shtypjen e revistave.

Gjysma e dytë e shekullit të kaluar shënon ngritjen fantastike të veprimtarisë botuese të Politikës. Përveç gazetave ditore - Politika, Ekspres Politika, dhe nga viti 1990 të Sportskog žurnala, së pari NIP Politika, dhe pastaj shoqëria aksionare, Politika AD (AD=Akcionarsko Drushtvo=Shoqëri Aksionare) boton një tufë të tërë revistash: *Politikin zabavnik,* ***Ilustrovana Politika****, TV reviju, NIN, Bazar, Tempo, Mikijev zabavnik*... Si përgjigje në sfidat e kohrave të reja, lansohen revista moderne - *Svet, Intervju, Huper, Svet kompjutera, Viva, Ana, Politika Weekly* (në gjuhën angleze), *Le Monde Diplomatique*...

Deri në fund të shekullit të kaluar Politika AD (shoqëri aksionare) është kompletuar si shtëpi mediale – përveç shtypshkronjës, botimeve të veta gazetareske edhe rrjetit të shitjes ka pasë edhe radion dhe televizionin e vetë. Në vitin 2002 si partner ekonomik i bëhet Shtëpia Mediale Gjermane WAZ (West Allgemeine Zeitung), me të cilën e kanë krijuar firmën (bijë) PNM (Politika novine i magazini) në përbërjen e së cilës kanë hy gazetat ditore *Politika, Ekspres Politika, Sportski žurnal*, dhe revistat *Politikin zabavnik,* ***Ilustrovana Politika****, Bazar, Svet kompjutera, Viva, Huper, Enigmatika, dhe Ana.*

Në fillim të vitit 2003 *Politika AD* bën kthesë teknologjike – kalon në shtypshkronjën komerciale ofset. Bëhet shtëpi botuese moderne për botime të kualitetit të lartë me ngjyra.

Shekulli i dytë...

Në shekullin e vetë të dytë të ekzistencës *Politika AD* ka hyrë më 26 janar 2004. Pesha e tranzicioneve dhe depërtimi i një numri të madh revistash të licencuara në tregun e Serbisë kanë bërë të veten, duke ndikuar që një numër i revistave të Politikës të mos del më.

Ajo çka Politika AD boton tani, megjithatë, paraqet një pasuri kulturore dhe një krenari kombëtare: *Politikin zabavnik*, revista më e vjetër për fëmijë në vend (për të gjithë prej 7 deri në 107 vjet) i cili në shkurt 2009 i ka mbushur 70 vjetë, ***Ilustrovana Politika*** - e cila më 2008 e ka festuar gjysëmshekullin e botimit të saj dhe ka mbetur pa konkurencë si revista e vetme vendase që kujdeset për gazetarinë raportuese dhe Bazar, e vetmja revistë origjinale vendase që botohet qe 49 vjet me të njejtin emër dhe u reziston botimeve më të njohura botërore. Të tri revistat e lartpërmendura dalin në qirilicë, në shkronjat kombëtare, dhe në kuptimin komercial kjo paraqet një arritje, pasi tani të gjitha botimet gazetareske në tregun tonë dalin me shkronja latine.

Në pikëpamje teknologjike, Politika AD, në shekullin e dytë të saj vazhdon me zhvillimin. Në vitin 2007, e para në Serbi, e siguron linjën e plotë për lidhje të fortë (liniju za tvrdi povez), ndërsa më 2008 monton rrotulluesen 32 faqesh, që ia mundëson prapë të jetë lider në veprimtarinë botuese në këto hapësira.

Nga viti 2012 është ndërruar partneri i jashtëm i firmës *Politika novine i magazini*, pasi WAZ ia ka shitur pjesën e vetë ndërmarrjes OOO East Media Group nga Federata e Rusisë. (Istorijat Politike AD, **http://politika-ad.com, 2013)**

3. „Ilustrovana Politika" festoi ditëlindjen e 55-të

Për më tepër se një gjysmë shekulli janë botuar 2858 numra të kësaj reviste

Me një koktel solemn dje në hotelin „Mažestik" është festuar ditëlindja e 55-të e „Ilustrovana Politikës". Atmosferës festive, solemnitet edhe më të madh i kanë dhënë emra të shumtë e të njohur të jetës publike. Aty ishin Miki Jevremović, Toma Fila, Tihomir Arsić, Kornelije Kovač, Dragan Džajić, Žika Šarenica, Nina Mudrinić, Miša Aleksić nga „Riblja

čorba”, Vlada Džet… Përderisa kanë evokuar kujtimet rreth ngjarjeve të veçanta të botuara në këtë revistë, pjesëmarrësit kanë vizituar ekspozitën e përgatitur për këtë ditëlindje. Në këtë ekspozitë janë paraqitur fotografitë e ballinës (kopertinës së parë) prej numrit të parë e deri më sot. Aleksandar Gajević, redaktor i revistës, me të drejtë nënvizoi dje se kjo revistë ka qenë dhe ka mbetë revistë për tregime të ngrohta rreth njerëzve të thjeshtë, e reportazhës dhe fotografisë së mirë.

Ballina dhe lepotica e numrit të parë (Broj 1) e revistës Ilustrovana Politika, 11-11-1958

Numri i parë i „Ilustrovana Politikës” është paraqitur në kiosqe para 55 vitesh, në ditën e martë, më 11 nëntor 1958 me një tirazh prej 86 000 ekzemplarësh. Krejt tirazhi është shitë menjëherë pas paraqitjes në treg. Ndoshta edhe për atë se në ballinën e saj (kopertinën e parë) ka qenë brigadierja e re e panjohur në aksionin punues të rinisë federative në ndërtimin e autostradës „Bratstvo i jedinstvo”.

Reporterët e "Ilustrovana Politikës", e cila dje e festoi ditëlindjen e 55-të, tek para dhjetët vitesh i kanë ra në gjurmë bukuroshes së panjohur. Dhe ja çudia: vajza në ballinën e numrit të parë ka qenë aksionistja (punëtorja vullnetare) Ula Anderson, punëtore në një shitore lulesh nga Stokholmi.

Për aq sa është e ditur, thotë Miloš Lazić, një ndër reporterët më të dalluar të „Ilustruarës”, sot ekzistojnë vetëm tre ekzemplarë të numrit të parë: një është në repartin e revistave të Bibliotekës Kombëtare të Serbisë (Narodne biblioteke Srbije), i dyti në arkivin e "Politikës" dhe i treti në dokumentacionin e redaksisë. Megjithatë Lazići, supozon se sigurisht edhe dikush prej lexuesve të kësaj reviste të njohur javore, në mesin kujtimeve e ruan atë raritet (send të rrallë) me suedezen e bukur e cila ka punuar në trasenë e autostradës nëpër ish-Jugosllavi.

Shumë shpejt „Ilustrovana Politika” ka hy në zemrat dhe shtëpitë e lexuesve të shumtë në gjithë Jugosllavinë. Dhe kjo nuk është çudi. Në njërin prej jubileve të kësaj reviste javore, karikaturisti, fotografi, gazetari i udhëpërshkrimeve dhe bohemi Zuko Džumhur, ka folur për atë se si i duket se kurrë nuk do t'i harroj ato ditë të lavdishme kur ka marrë pjesë në kërkimin e kuptimit dhe pamjes së „Ilustrovana Politikës”.

– Ka ndodhë kjo në ndërtesën e vjetër të redaksisë. Të mbledhur rreth tavolinës së madhe të redaksisë, me dashuri por edhe me frikë ia kemi hy punës së re e të vështirë, sidomos kur të kihet parasysh se pak veta prej nesh kanë pasur njohuri dhe përvojë në një punë të tillë. Kur ka dalë numri i parë nga shtypi, ka qenë një festë për të gjithë ne. Ka ndodhë kjo para shumë kohësh, dhe është dashur të kalohet një rrugë e gjatë dhe e ndershme. Jam krenar se në pallatin e shtypit (të revistës) prej kateve të shumta është edhe një ballkon i imi i vogël – tregon Zuko Džumhur-Gjulieta.

Me një rast, gazetari shumëvjeçar dhe redaktori kryesor përgjegjës i „Ilustrovana Politikës” Mirko Bojić, ka potencuar se kjo revistë, në të vërtetë gjithmonë ka qenë – revistë e reporterëve.

– Të jesh reporter ka nënkuptuar që një ditë ta përgatisësh tregimin për një ngjarje muzikore, dhe të nesërmen urgjent të udhëtosh për një Rijekë, që të mësohet se çka po ndodhë në ndërtimoren e anijeve – ka shkruar Bojić.

Rezultati i këtij vrapimi të reporterëve-kureshtar janë tekstet, shumë prej të cilave kanë mbetë në kujtesën e lexuesve të saj. Sot, 55 vjet pas daljes së numrit të parë, duket sikur mision i pamundshëm t'u gjesh vend të gjithë 2858 (aq sa kanë dalë) numrave të "Ilustrovana Politikës".

Redaktorit dhe përgjegjësit kryesor aktual të "Ilustrovana Politikës, i kujtohet, pasi ka qenë vetë dëshmitar, se nëpër çfarë fazash e ngjarjesh ka kaluar njëra prej revistave javore më të vjetra dhe më me ndikim në këtë pjesë të Evropës.

– Shkaku i kësaj, është sigurisht ai se „Ilustrovana Politika” gjithmonë e ka pasur qëndrimin dhe karakterin e vetë – thotë Gajević.

„Ilustrovana” i ka mbushë 55 vjetë. Thonë se këto janë vitet më të mira. Si për lexuesit ashtu edhe revistat.

A. A. publikuar më 13 nëntor 2013 („Ilustrovana Politika” proslavila 55. rođendan, **http://www.politika.rs)**

4. Ilustrovana Politika, 26 maj 1981

BESA NUK ËSHTË KTHYER

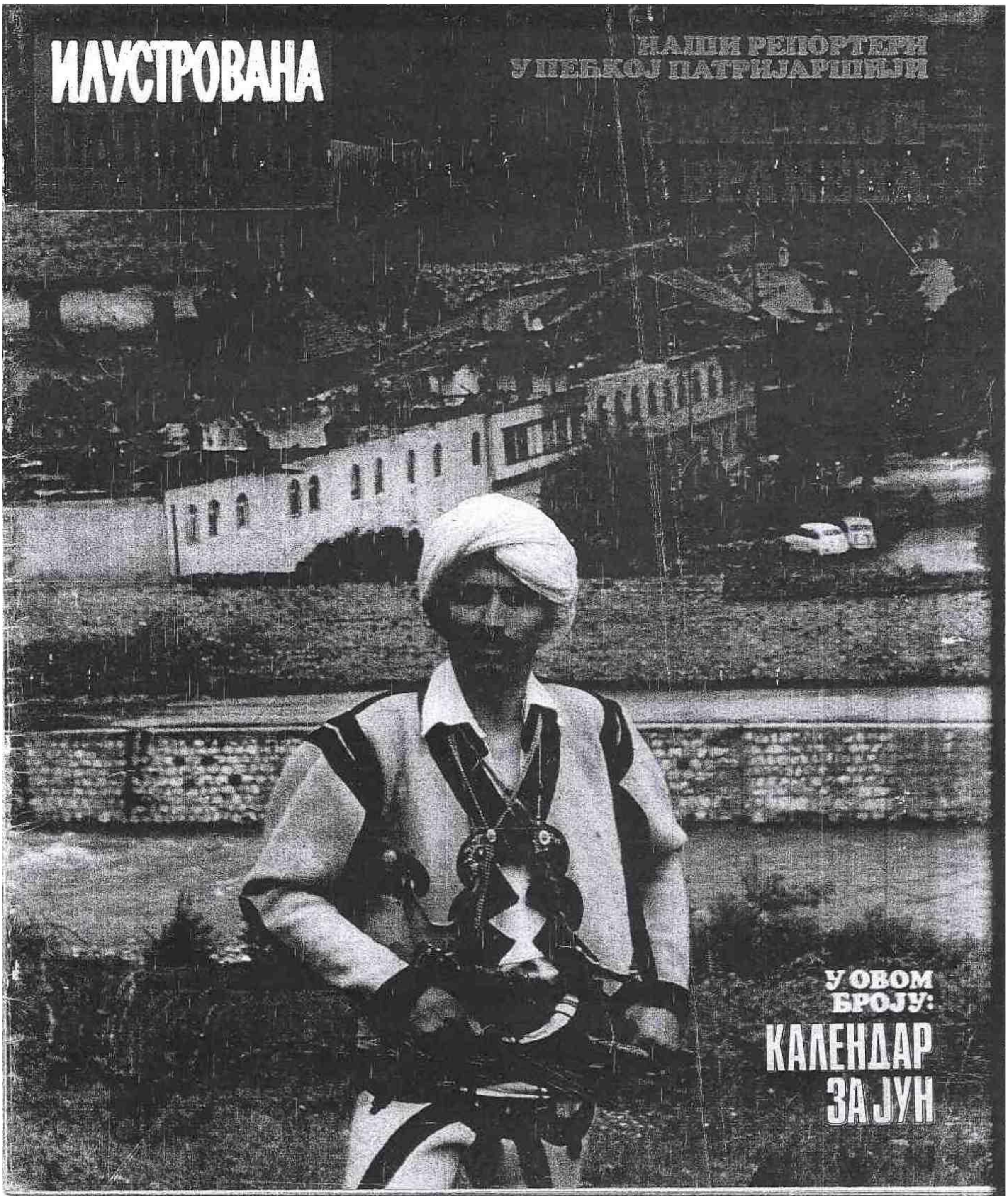

Ramë Nikçi në ballinën e numrit 1177 të Ilustrovana Politikës së Beogradit, të 26 majit 1981

SHQIPËRIA E ENVER HOXHËS

PUSIA E URREJTJES DHE GËNJESHTRAVE

АЛБАНИЈА ЕНВЕРА ХОЏЕ

БУСИЈА МРЖЊЕ И ЛАЖИ

Док су из Тиране стизале поруке о жељи за јачањем доброг суседства, у потаји су коване подмукле завере против Југославије и њеног јединства

Добро дошли у једину праву демократску земљу света!

Тим речима и с таквим поздравом дочекао је полицијски инспектор групу британских туриста којима је крајем априла ове године био дозвољен улазак у Албанију. Препоручујући тако своју земљу, инспектор је прво проверио да ли су сви прочитали прецизна упутства „туристичког водича".

„Панталоне не смеју бити звонасте, нити сувише живе боје. Мини и макси-хаљине се не смеју носити... Уколико се оцени да је одећа неприхватљива, може се затражити да је пресвуку пре проласка кроз царину... Мушкарцима са дугом косом или брадом није дозвољен улазак..."

Ово је само једна од тачака из правила како се странац коме је указано и кратко гостопримство мора понашати у тој „најдемократскијој" земљи света. Ретки странац додуше, дође и строго контролисано проведе неколико дана, па је спреман да своје одевање и изглед прилагоди и подреди прописима, како се не би сувише издвајао од синова и кћери, патетично и претенциозно назване, „земље орлова".

Од чега их чувају?

Нема званичних података о томе коликом се броју страних туриста годишње дозволи да пређе данас сигурно најконтролисанију и најзатворенију границу света. „Ми не распродајемо капиталистима лепоте наших планина и мора, као што то чине југословенски ревизионисти и остали издајници социјализма", речено је и ових дана. Иза тог „објашњења" скрива се у ствари други, прави разлог: готово атавистички, анимални страх власти од било каквог случајног и неприпремљеног сусрета Албанаца са странцима. Стога се — истина, само за пропагандне потребе према иностранству јер се сопственим грађанима ни то, као ни било шта друго, не објашњава — каже да Албанац нема никакве потребе да путује из своје земље, јер у њој „има све".

Зна се, на пример, да само десетак аутобуса годишње пређе у Албанију преко најфреквентнијег „туристичког", ако не и јединог граничног прелаза у те сврхе. С друге стране, званични подаци говоре да је за последње две године у неке западне земље упућено на студије једва стотинак студената. То је учињено после прекида са Пекингом.

Никада нико није могао да чује или прочита објашњење зашто су подигнуте такве рампе. Откуда страх од контакта грађана „најсрећније" „најдемократскије" земље са читавим осталим светом који је прекрила „тама", „експлоатација", „неправда"?

Да је Албанцима забрањен сваки додир са странцима осећа се свуда. Странац се може гледати само са одстојања. Странци у „туристичким водичима" пре свега морају да прочитају и добро да запамте да не могу прилазити албанским грађанима, да се морају кретати у групама, да се не смеју задржавати аутобусом уз пут, од границе до Тиране, и да могу видети само оно што им је програмом назначено. Тих „правила понашања" морају се строго придржавати ако не желе да себе изложе тешким ризицима.

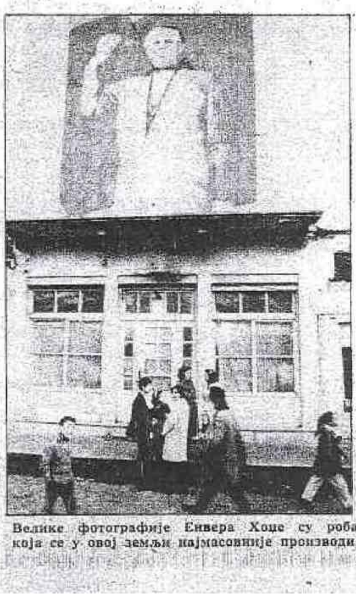

Велике фотографије Енвера Хоџе су роба која се у овој земљи најмасовније производи.

Туризам је само један показатељ затворености или отворености земље, поверења у сопствене грађане и слобода које они имају. Албанска држава се, подижући око себе зидине изолације, побринула да до најситнијих детаља предвиди и пропише све, од тога шта је лична „срећа" па до тога како човек треба да изгледа. Разграната мрежа јавних и тајних службеника безбедности (званична Тирана није демантовала скорашњи податак да је „бар свака двадесета особа у тој служби"), стара се и о томе: да нека девојка не сашије сукњу или хаљину који сантиметар дуже или краће него ш то је дозвољено, да неки младић не обуче шире или уже панталоне.

И младалачка осећања су строго контролисана. За пољубац или загрљај на јавном месту се кажњава. Пољубац је, као „буржоаски остатак" и „ревизионистичко тровање младих душа", ишчезао са биоскопског платна, телевизијског екрана и позоришних дасака. Зна се које се песме могу певати, а Тирана не штеди новац да би пригушила слушање страних радио-станица и спречила гледање туђих телевизијских програма.

Албанија, дакле, живи у некој врсти сталног ванредног стања. Не само да се то не скрива, већ се истиче као узор за сав остали, заблудели свет. Све до данашњих дана Албанац не може поћи из села у село, из среза у срез, без специјалне полицијске дозволе. Забрањен му је улазак у хотеле у којима одседају странци.

Најредна имена

Примећује се да је, бар у Тирани, задржан стари медитерански корзо. Странац нема прилике да оцени како је у другим градовима, јер му приступ у њих није дозвољен. То што је добио визу за улазак у ову земљу не значи и слободно кретање њом: може се ићи једино тамо где је у пасошу назначено.

На пустом централном тргу Тиране увече се окупи стотинак особа да „убије" сат-два времена. Пригушени шапат влада и у овим часовима. А онда, готово у једном трену, са преласком сутона у ноћ, сви се као по команди разилазе. Одлазе кућама — у тишини, немо, готово као после тужног растанка с најмилијима и најближима. Људи немају потребе да дангубе, јер се та врста одушка тако оцењује и сумњива је онима који се брину о одмору и забави људи.

21

PUSIA E URREJTJES DHE GËNJESHTRAVE

БУСИЈА МРЖЊЕ

Колико је живот сваког појединца подређен прописима говори и један закон донет фебруара 1976. године. По њему, сваки Албанац је обавезан да промени име ако „није у складу са политичким, идеолошким и моралним стандардима". Који су то стандарди, није баш најпрецизније објашњено, али се зна да ни једно име не може да има религиозни призвук. „Имамо тако лепих имена", писала је тиранска штампа, „као што су Албан, Илирка и друга". Вероватно ће тај „напредни" регистар довести до унифицирања имена у целој земљи. Уколико се у року, који је био сасвим кратак, грађанин не би пријавио да промени име — изложио би се тешкој казни.

Албанија се већ четрнаест година хвали да је прва атеистичка земља. Те године је, очигледно да би пригушила отпоре, донела закон којим се најстроже забрањује исповедање религије. Преко ноћи су стављени катанци на преко 2.000 џамија, католичких и православних цркава. Само је мали број остављен за разгледање странцима. Остале су претворене у биоскопе, а најчешће у разна складишта.

У албанском Уставу се каже: „Држава не признаје религију. Она подупире и развија атеистичку пропаганду, с циљем да код народа усади научни, материјалистички поглед на свет". У Тирани је после тога отворен јединствен музеј: атеистички. Ретки посетиоци овог невероватног здања могу да виде фотографије свештеника на губилиштима, са пушкама упереним у њих, зато што су се „огрешили" о закон и кришом, у кућама, обављали верске обреде.

Ова два закона, о промени имена и укидању религије — уосталом као и сви други — донети су, како кажу у Тирани, по жељи и на захтев грађана, на широко демократски начин. Како онда објаснити строге казне предвиђене за прекршиоце кад су то желели сви грађани.

Непоновљиви рекорд

Уз разне друге рекорде, Албанија је у новембру 1978. забележила и један о коме могу само да маштају остале земље у свету. Тог новембра су одржани избори за Народну скупштину. Резултат: од 1,436.289 уписаних бирача, на изборе су изашли сви осим — једног! У Албанији тога дана није било болесних, старих и изнемоглих: тога дана се и са самртничких постеља устајало да би се убацио листић у гласачку кутију. Том чуду придодат је и други рекорд: за кандидате такозваног Демократског фронта гласали су — сви до једног. Да се ипак не би рекло да су избори одржани под притиском, саопштено је да су три листића била „неважећа".

Познате су „демократије" као што је ова албанска, у којима се стопостотно излази на изборе и стопостотно даје глас. Али, ово је свакако пример коме нема равна у историји „тајног" и „слободног" гласања.

Заслепљеност заиста нема граница. Оцењујући ове „непосредне и тајне изборе", Радио-Тирана је тих дана рекла да су Албанци гласали за „процват, за срећне дане које уживамо и сјајну будућност која нас очекује".

Број становника Албаније је за последњих 35 година повећан за два и по пута, или готово за милион од 1960. до маја 1979. Идеолошки, пропагандно-политички и практично подстиче се наталитет, неразуман за схватање савременог света. То већ даје последице с којима ће се земља тек суочити. Албански градови нису у стању да прихвате прилив са села и зато власти на све начине, па и најдрастичније, настоје да људе задрже на селу и да им не дозволе улазак у градове. Председник албанске владе Мехмет Шеху је недавно, чак са задовољством, рекао да на селу „данас, као и пре пет или десет година, живи 66 одсто становника. Уз административно-полицијске забране одласка са села, доследно се остварује политика „нешириња градова".

Тирана не би била Тирана да и за ово нема „оригинално" идеолошко објашњење. Указујући на то да градови представљају опасност од ширења буржоазије, ево опет Шехуовог тумачења: „Савремени се ревизионисти хвале како се код њих смањује број сеоског становништва, па то називају економским и друштвеним напретком. То није никакав напредак, већ капиталистичко и економско пропадање".

Улице за привилеговане

Или је реч о пренасељености села, или о његовој класичној заосталости и техничкој неопремљености, или о неспособности града и његове индустрије да прихвати нове нараштаје. Свакако, других разлога нема због чега се у Албанији насилно спречава циркулација село — град.

Пуста је чак и главна улица Тиране. Окупљање људи је непожељно, сумњиво и кажњава се.

Причу о томе да је „држава — диктатура пролетаријата праведним законима остварила марксистичко-лењинистичка начела о платама". Тада је, наиме, одлучено да распон плата износи највише 1:2. „Нема на свету државе у којој су грађани тако равноправни пред законом" рекао је тим поводом Енвер Хоџа.

Колико је то тачно и каква је та равноправност, остаје само да се верује речима и паролама, чија је инфлација утолико необузданија уколико се пракса више разликује од прокламација. Шта је са привилегијама широког бирократског државно-политичког слоја, које нису исказане само преко платних спискова. Албанцима нису потребна путничка возила — каже се — и заиста их приватно нико нема. Али ко се вози црним лимузинама, чији су прозори застрти завесицама, да радозналци не би завиривали у оно на шта немају право? Многе улице Тиране и других градова забрањене су за пешаке; њима могу да језде и крећу се само привилеговани. Албанцима није објашњена потреба за постојањем затворених магацина, у које „обичан" грађанин не сме ни крочити.

Албанцу је преостало да верује да је тако како му се каже. Преостало му је да прими 650 лека, колика му је просечна плата, и да — примера ради — плати стандардно мушко одело 750 лека, или обичну хаљину 400-500 лека.

Албанија свакодневно тврди да је на најбољи, најпрогресивнији, на свој „марксистичко-лењинистички" начин, решила национално питање. „Гарантује се пуна равноправност националних мањина са Албанцима", каже се у њеном уставу.

Не постоје званични подаци о томе колико има (а зна се да их има на стотине хиљада) Грка, Аромуна, Македонаца, Црногораца, Срба, Бугара, па валда и Рома. Препоручујући национал-шовинистичке теорије о чистоти „албанских територија" у Југославији, Албанија такав прилаз одавно примењује у својим границама. Жртве политике наталитета су пре свега националне мањине, које се све више насилно албанизују. Постоје свакако крупни разлози што се ни ових дана не може ништа чути о националном саставу земље, о броју школа на језицима мањина, о њиховом уделу у друштвеном и осталим облицима живота у земљи. Није ли закон о обавезној промени имена и презимена, поред осталог, био мотивисан и присилном албанизацијом? Одговоре на та и многа друга питања Тирана не даје.

Од пре три године, у Тирани се „с поносом"

Уместо једнакости, која се не документује, грађанима се нуде пароле о „фантастичној револуционарној атмосфери", „сигурним корацима" и „новој етапи у великој херојској и славној борби". Образложење плана за ову годину, које је дао председник Државне планске комисије П. Доде, пропраћено је речима да је Албанија „постала непобедива тврђава социјализма и светионик великим и малим народима". Уместо показатеља, тврди се да су планови „остварени и премашени", да „добијамо више пшенице, меса, јаја, воћа и другог него раније", да су пуштени у погон „неки важни објекти" и да је народ „боље снабдевен".

»Одбачени на ђубриште...«

Може ли се ко усудити да не поверује у то да га Партија и Енвер Хоџа не воде — како се каже — „сјајним путем социјализма и комунизма". А шта са онима који на било који начин покажу да у то не верују.

„Демократија и слобода су фиктивни пој-

22

PUSIA E URRREJTJES DHE GËNJESHTRAVE

мови и имају за циљ само да заведу и обману масе". То каже главни тирански идеолог Р. Алију о најузвишенијим људским и друштвеним идеалима. На жалост, Алију није једини у Албанији који тако размишља о слободи и правима човека.

Једна од значајнијих карактеристика „демократије" код нашег јужног суседа су сталне и масовне чистке и немилосрдна обрачунавања. У овој земљи нема судских процеса; ликвидирање се обавља „револуционарно" — одлуком једног човека и заверенички. Из накнадних успштених осуда и изјава може се наслутити број жртава и разлози због којих су отерани у кажњеничке радне логоре, а најчешће лишени живота. Тако је, на пример, Енвер Хоџа на последњем партијском конгресу, говорећи о ишчезнућу осам високих политичких, војних, културних и привредних руководилаца, лаконски објаснио њихову судбину: „Они су бачени на ђубриште, где спадају сви издајници револуције". На такав „хуман" начин се, ето, говори о дојучерашњим најближим сарадницима. Међу онима који су „бачени на ђубриште" између два последња конгреса била је и једна трећина чланова Политбироа ЦК Албанске партије рада.

Прва немилосрдна чистка, стрељање десетине водећих партијских и државних личности, догодила се 1948. године због тога што су у време Стаљиновог насртаја на Југославију хтели да очувају пријатељство и наставе сарадњу с нашом земљом. Следеће масовно обрачунавање такође је повезано са Југославијом: 1954—1955. На удар су дошле нове личности, које су захтевале осуду резолуције Информбироа о Југославији, па су и они — како је то рекао Енвер Хоџа — „збрисани".

Следила су масовна обрачунавања 1966—1977, па 1973. и 1975. године. Званично је саопштено да је у првој од ове три чистке „уклоњено" 15.000 људи, док је у обрачуну 1973. и 1975. изгубило положаје — а многи и животе — „много више него 1966—1977", како је то једноставно казано у „Зери и популлиту". Према ономе што је о тим обрачунима речено, страдали су људи који су сматрали да би албанско друштво требало да се демократизује, који су се залагали за промену друштвених односа у земљи, за отварање Албаније према свету и излазак из изолације коју је сама себи наметнула.

То је управо оно од чега тирански званичници највише и страхују. Што мање слободе и демократије, што мање људских права, што немилосрднији обрачун са људима који макар и помисле друкчије од прописаних „истина", што изолованија и бункерима посејана Албанија — то су већи изгледи да се продужи окамењени облик „класне владавине" земљом, који се не мења више од три деценије.

»Велика Албанија«

Стаљин, чији су се споменици задржали једино у овој земљи, не само да је узор како људе треба слати на губилиште, него је истовремено и учитељ како се пише и прекраја историја.

„Правилна и јасна линија херојске КПЈ није за нас била само буктиња антифашизма која осветљава наш мучни и тегобни пут, него и чврст ослонац у нашем тек започетом раду", писао је у септембру 1944. Енвер Хоџа. Уочи ослобођења Албаније, он шаље поруку Титу: „Ваша борба послужила је као путоказ свим поробљеним народима Европе и као огромна помоћ народима поробљеног Балкана". У новембру 1947, само шест месеци пре него што ће се придружити хајци на Југославију, Енвер пише: „Тито је био у срцима албанског народа... Име Титово летело је у све делове Албаније".

А у такозваној „Историји АПР" (из 1968), у „делима" Енвера Хоџе, који је сигурно постао најплоднији „писац" мемоара у свету, у пропаганди која се три деценије води из дана у дан против Југославије, политика југословенског руководства у рату, првих година после рата, па све до садашњих дана квалификује се као „завереничка", „хегемонистичка" и „авантуристичка". Албанија је, на Стаљинов миг, била прва која је у лето 1948. убацивала диверзанте у нашу земљу, убијала чуваре наших граница и пожурила да склопи савезништво са дојучерашњим балистима, сарадницима Немаца. Она је отворила серију монструозних процеса, стрељајући једног од оснивача АПР, организационог секретара Кочи Дзодзеа. И други организациони секретар, Тук Јакова, изгубио је живот само зато што се 1955. усудио да предложи да се признају неправде које су нашој земљи нанете акцијама Информбироа.

Истина, и Енвер Хоџа је у једном тренутку слабости (не и искрености), притешњен унутрашњим захтевима, рекао на III конгресу АПР 25. маја 1956: „Наша Партија се солидарисала с резолуцијом Информбироа. Ми смо признали и признајемо да смо били преварени... Више нема никакве препреке за учвршћење пријатељства између две државе и две партије". Говорећи тако за јавност, он је истовремено припремао клопку најближим сарадницима, да би их убрзо ликвидирао као „титоистичке агенте".

Та дволичност се испољавала и последњих година. Док је с једне стране из Тиране поручивано да „желимо да живимо у узајамном разумевању и наклоности са народима Југославије, са којима смо се заједно борили против истих непријатеља у прошлости", истовремено су коване завере, тражени савезници било где, а посебно на Косову, за подривање и разбијање јединства народа и интегритета наше земље. Док је у своје време говорено да је идеја о „великој Албанији" фашистичка, данас се и са фашистима улази у савез да се та фашистичка идеја оствари.

Сачувати љуштуру

Друга битна карактеристика спољне политике Албаније је — превртљивост. Вероватно нема земље у свету која је за трен била спремна да изневери дојучерашње „најверније савезнике".

Из других, свакако, разлога то је учинила и према Совјетском Савезу 1960. године, и НР Кини 1978. Можда се за такво њено понашање према овим двема земљама може рећи да је, у основи, постојао истоветан разлог: спремност СССР после Стаљинове смрти да успостави нормалне односе са СКЈ и Југославијом. Чим је Кина показала спремност да се после обарања „четворочлане банде" отвори према свету, а посебно да успостави шире односе са Југославијом, Тирана се осетила угроженом и најоштрије напала ново кинеско руководство.

Спољна политика је увек била највերније огледало унутрашњег стања једне земље. На албанском примеру се то можда најбоље потврђује. Из страха од промена у сопственој земљи и руковођена заштитом интереса владајућег слоја, њена спољна политика је поборник међународне конфронтације, противник увођења демократских односа у међународни живот и у понашање држава и народа. Упркос темпераментним вербалним осудама империјализма и тзв. социмперијализма, албанска политика повлађује блоковској подели сфера утицаја и хладноратовским односима у свету. Стога је ова земља и једина у Европи која није потписник хелсиншких докумената о миру и сарадњи на нашем континенту.

Албанија није успела — а, руку на срце, није се много ни трудила — да свету објасни због чега се противи успостављању новог међународног економског поретка, за који воде битку све сиромашне, новоослобођене земље и земље у развоју. Тирана чак тврди да је политика несврстаности „лажна и празна", да наводно служи империјалистима и социмперијалистима, док за себе каже да је „једини светионик истине и социјалистичке правде". Међутим, не осећа се обавезном да објасни како је могуће да ту „лажну и празну" политику прихватају и воде преко стотину независних земаља и сви ослободилачки и напредни покрети. Напад на несврстаност је у ствари мотивисан страхом од отварања према свету, то је покушај да се сачува стаљинистичка љуштура којом се Албанија обавила, да остане недирнута бусија из које тирански званичници с мржњом гледају на све напредно што се у свету дешава.

Какву визију Албанија нуди свету? То је програм хушкања и мржње. Даћемо за право оном страном новинару који је недавно рекао да свет готово сасвим заборави да Албанија и постоји док га она неким несхватљивим и неразумним поступком на себе не подсети. То је управо учинила ових дана, својим поступцима према Југославији. Као и увек у прошлости, и овога пута то чини у тренуцима озбиљних сопствених унутрашњих криза и тегоба, које није у стању да прикрије и пригуши никаквим хвалоспевима и самохвалисањем.

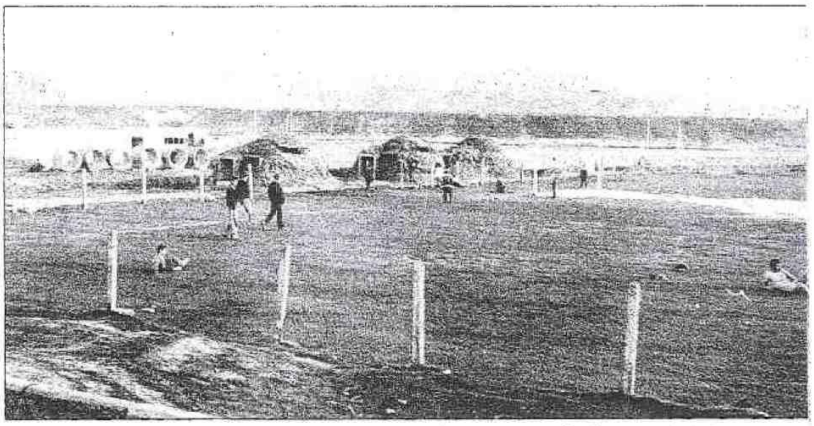

Бункерима је посејана цела земља; могу се видети и на пољанчету поред фудбалског игралишта.

Миодраг Ђукић

23

PAS NJË ATENTATI MISTERIOZ NË FRANKFURT

Nga reporteri ynë special

ПОСЛЕ ЈЕДНОГ МИСТЕРИОЗН

ОД НАШЕГ СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЕШТАЧА

КО СУ АЛБАНСКИ ТЕРОРИСТИ

У Франкфурту су националисти скупили 500 махом плаћених људи.

»Шармантна 24-годишња плавуша« пуцала је у Расима Зенељаја, познатог албанског националисту и терористу. Наш новинар је тих дана био у Франкфурту и подстакнут овим атентатом, као и недавним демонстрацијама албанске емиграције, настојао је да сазна ко су терористи и како су организовани

Франкфурт, маја

По подне, 14. маја пред кафеом „Рома", док смо фотографисали живу франкфуртску улицу, пришао нам је младић и изузетно узбуђен рекао: „Земљаче, ја сам Албанац са Косова, радник овде у Немачкој. Чуо сам пуцње у Фешенхајмер штрасе број 3, тамо је гнездо непријатеља. Јави да се зна..." Како је пришао, тако је нестао.

Исте вечери покушали смо да сазнамо шта се догодило, али тек касна ноћна и рана јутарња издања новина открила су делимично, са мало података, шта се збило у Фешенхајмер штрасе број 3.

Те вечери, око 18 часова, на франкфуртском аеродрому ухапшена је млада „шармантна" плавуша, југословенска радница у СР Немачкој, чије име полиција држи у строгој тајности, под непобитном сумњом, да је из пиштоља калибра 7,65 милиметара тог истог дана у подне, пуцала у Расима Зенељаја и тешко га измасакрирала са четири метка. Зенељај је у тешком стању пренет у болницу, а име атентаторке се не наводи. Објављено је, такође, да је атентат приватног карактера, али је у једном листу наведена и инсинуација да је као мотив могућа и политичка позадина атентата, јер је тешко рањени Зенељај био, тобоже, политички емигрант из Југославије, са Косова, албански националист и противник СФРЈ. Друге појединости нису објављене, па чак ни име атентаторке.

Расим Зенељај је, истина, поодавно емигрирао из Југославије, али као криминалац, фалсификатор новца. Овде се, потом, изјаснио као албански националист, годинама покушавајући да створи око себе јачу групу истомишљеника и терориста. Недавно, у току прошлог и овог месеца, после непријатељских демонстрација на Косову, организовао је и водио демонстрације у СР Немачкој против наше земље.

Био је то све повод да сазнамо истину о овдашњим албанским емигрантима са Косова, њиховим организацијама и делатностима...

»Црни земљаци«

Пре пет година мала група емиграната албанске народности са Косова основала је овде непријатељску организацију „Бесљирја", романтичног имена са значењем „Часна повезаност", али са циљевима политичког и људског злочина, који никада нису могли да буду остварени у већем обиму. Оснивачи и носиоци организације су: Емин Фазлија, познатији под помпезним надимком „Емин Кастриоти", што би требало да значи како потиче из породице јунака из 15. века Скендер Бега, такође, из породице Кастриот. Емин је, иначе, рођен 1937. на Косову, у селу Видушићу, крај Косовске Митровице. Као млад је напустио Косово и дуго живео у Загребу. Био је учитељ. Пре седам-осам година дошао је у СР Немачку. Сада живи близу Штутгарта. Дуго је повезан са Расимом Зенељајем, другим носиоцем и оснивачем „Бесљирје", који сада, тешко рањен, лежи у франкфуртској болници.

Расим Зенељај је рођен у Подујеву, на Косову. Као што смо рекли, емигрирао је као криминалац, фалсификатор новца. У Немачкој се бавио свим и свачим, а затим отворио фирму за изнајмљивање радника са Косова, нарочито из свог, подујевског краја. Била је то, а и данас је, једна од најцрњих међу свим сличним „црним" фирмама за експлоатисање радне снаге у СР Немачкој. Зенељајева фирма је често пропадала, али се увек дизала, мењајући место регистрације. Њен систем је био „радници на црно", дакле, људи без радних дозвола и боравка у туђој земљи. Плаћао их је колико је хтео, користио их често и у најпрљавије сврхе, уцењивао, тукао, пљачкао. Један податак је нарочито значајан за разумевање опстанка и делатности Фазлије и Зенељаја. Они сарађују са усташама, заједно учествују у акцијама, финансијски се помажу.

Један непобитан податак који су нам потврдили многи наши радници, Албанци са Косова који овде привремено раде, говори о суровости Зенељајевих метода застрашивања и „придобијања" људи. Он прети смрћу члановима југословенског клуба Албанаца и другима, стално обећава да ће дићи у ваздух њихове просторије када са децом тамо буду, да ће их убијати ако не буду извршавали његова наређења. Разуме се, ниједна од ових претњи није уплашила и поколебала наше људе али су их неке узнемириле, с обзиром да живе у туђој земљи.

Маше и Расим

Фазлија и Зенељај имају са собом „чврсто језгро" са укупно 10 до 16 чланова, зависно од повремених свађа и мирења међу њима.

Све иницијативе за терористичке, пропагандне и друге акције албанских националиста долазе од ове двојице и једне групе њихових истомишљеника из Шведске. Обојица се јавно показују као непријатељи социјалистичке Југославије. Вршећи притисак и уцењујући за последње демонстрације су приморавали људе претећи им убиством, а неке су привлачили плаћајући им 300 до 600 марака за учешће. Тако су за демонстрације у Франкфурту 11. априла, о чему су јавиле неке светске агенције, успели да сјуре 420 људи и то у заједници са усташама који су прослављали „10. травањ", односно 10. април, дан стварања усташке НДХ. Са Базелер-плаца пошло их је толико натераних или плаћених да би се најзад њих 500 груписало с паролама и транспарентима.

Главни скуп је био пред познатом усташком

24

KUSH JANË TERRORISTËT SHQIPTARË

ОГ АТЕНТАТА У ФРАНКФУРТУ

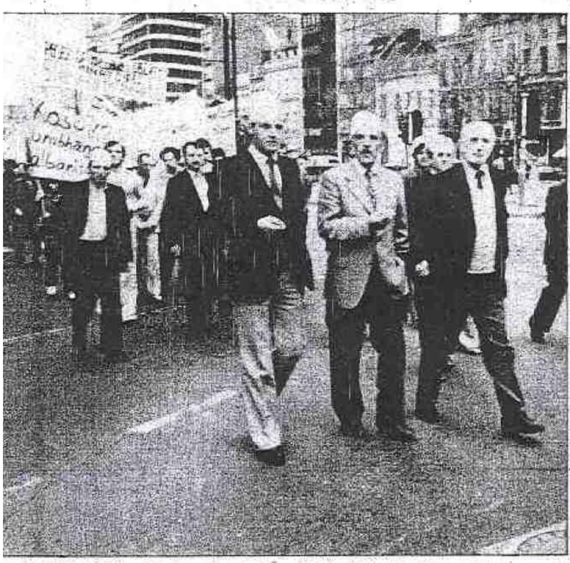

Аутобусима су из других градова пребачени у Бон и тамо демонстрирали.

Скупљени одасвуд, букачи су се нашли испред наше амбасаде у Бриселу.

кафаном „Хајдук". Овде је, иначе, гнездо усташких и албанско-националистичких група. Ту се договарају о акцијама, планирају терористичке нападе на наше грађане и представнике југословенских предузећа. Међу њима је често и познати усташки терориста Биланџић, као и друге њихове вође. Ту се заједнички лумпује, туче, планира, пљачка, терорише. Газда је неки Мате, чије презиме нисмо успели да сазнамо, али смо поуздано утврдили да му је званични ортак албански националистички вођа, сада рањени, Расим Зенељај.

На крају „великих" демонстрација, овде организованих, на тргу „Грос Мат Хале", било је свега 150 људи, јер је дошло до „концепцијског" разлаза међу организаторима, а и због страха од наших деведесет хиљада грађана у Франкфурту и околини. Један аутобус с албанским демонстрантима из Брисела је напустио ово место, заједно с усташама којима се, изгледа, није допадао Зенељајев план.

Неко даје паре!

По свему судећи, неки албански националисти, инструисани из Албаније, не слажу се у потпуности с концепцијом усташа. У томе Зенељај и Фазлија имају многе противнике.

Пре три године овде је основана још једна организација албанских националиста и непријатеља СФРЈ. Назвала се „Црвени фронт" и не слаже се с концепцијом Фазлије и Зенељаја. Никада нису остварили сарадњу. Организација „Црвени фронт" жели да сарађује с Албанијом, за стварање „Велике Албаније". Средином априла организовали су демонстрације са балистима и зогистима, и то у Бриселу и Берну, а затим у Бону и Келну. Крајем истог месеца демонстрацијама „Црвеног фронта" руководе познати емигранти Јусуф Гервала и Ибрахим Келменди. Они су, у ствари, познате силеџије, људи без икаквог циља, без будућности и правих планова.

Неоспорно је утврђено да сви ови националисти и непријатељи, ма којим групама припадали, шурују с неким јачим, с неким из сенке, али добро стојећим. Тачно је израчунато, на пример, да су њихове демонстрације прилично скупе, с обзиром на начин окупљања људи, пропаганду и остало. Једна демонстрација просечно кошта око 15.000 марака, уз трошкове превоза демонстраната, штампање летака, ангажовање адвоката за каснију одбрану пред судовима, плаћања такса полицији, обавезних банкета и пијанки. О томе су нам причали и неки случајни очевици. Пола Франкфурта зна да је Зенељај од пара зарађених на „црној" радној снази из свог родног краја, финансирао „политичке трбушне плесове" пијанке и баханалије, а касније то називао великим скуповима „за слободу своје браће са Косова".

Он и његови истомишљеници припремали су с неким групама са Косова демонстрације за крај маја у Франкфурту и Паризу.

Због многих претњи, притисака и напада на наше грађане људи су узнемирени и већ има доста случајева да се обраћају немачкој полицији за помоћ, нашим конзулатима за упутства и заштиту. То је сасвим оправдано, јер су албански националисти и неки криминалци међу њима организовали отворени напад на наше Албанце, односно на њихов клуб, с намером да га растуре и распусте, иако је, као и сви клубови Југословена на привременом раду у СР Немачкој, уредно регистрован као културни и информативни центар. Четворица терориста које је упутио Расим Зенељај, напала су Клуб, али су их наши Албанци одлучно одбили. Том приликом нападачи су се повукли, али су отворено претили бомбама и убиством нашег конзула Гашија.

Последњих недеља се овде говорило и о повампирењу присталица Лека Зогуа, последњег наследника давно несталог албанског престола. У своје време Зогу је био протеран из Мадрида, а из Европе је отишао пре три године. Боравио је у неким државама Африке, а сада осиромашен лута земљама и континентима скупљајући прилоге од извесних реакционарних кругова своје емиграције. Нема никаквог утицаја на емигрантске масе, али нека повезивања с његовим именом нису искључена.

Вампири

У неким крајевима СР Немачке постоје огранци послератне албанске емиграције који, такође, врбују млађе Албанце са Косова. Нису масовни, али су често у спрези с усташама. Имају политички азил и емигрантске пасоше, а овдашња полиција их толерише док се релативно држе немачких прописа.

Албанска непријатељска емиграција, свих боја и фела, није ни бројна ни идеолошки сасвим сређена, сем у отвореном непријатељству према Југославији. Али, има опасне, сулуде, или фанатично настројене појединце који могу да почине злочин. Виђали смо их на местима где се окупљају. Најопаснији су у групама и гнездима и то кад су заједно с усташама. Њихове познате јазбине су кафане — „Виљарда", која се ових дана обнавља, затим „Хајдук" и „Вележ" које користе часна имена југословенских фудбалских клубова, потом кафана „Славонске ноћи", „Дубровник" и „Ђеза".

Држе се распојасано, али изгледају бедно. Продали су душу ђаволу. Спремни су да пуцају у леђа. Чешће да забоду нож. Понекад и један другом, као што се изгледа десило и у атентату на Расима Зенељаја.

Предраг Алексијевић

25

ATA JANË KRIMINELË

ÇKA KA NDODHË NË FSHATIN PREKAZ

КОСОВО

ТО СУ КРИМИ

За Тахира и Небиха Мехаја, који су убили четворицу милиционера а тројицу ранили у Србици кажу да су одувек били у сукобу са законом

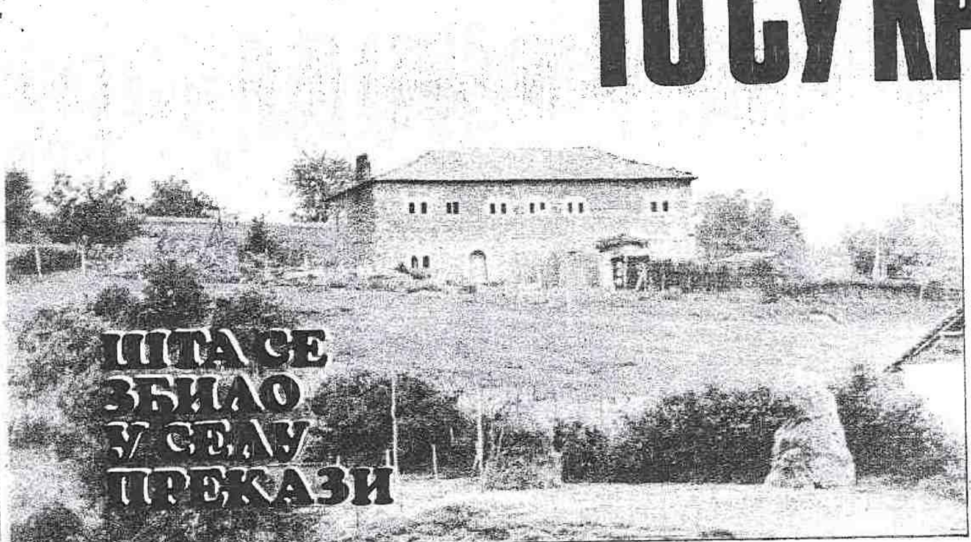

Старинске куће на Косову све личе једна на другу. Оваква је била и кућа породице Мехај у Преказију.

Србица, маја

Готово по свему Србица је село. Има само једну широку улицу, неколико продавница и киоск за новине. Али ту су и општина, и комитет и станица милиције.

Понедељак је пазарни дан па наш аутомобил полако пролази јер овде свет не корача тротоарима, већ средином улице.

Наоружана стража на улаз у Србицу детаљно претреса торбу неком сељаку. Један од милиционара је хтео да подигне руку и да нас заустави, али је погледавши у регистарску таблицу аутомобила, одустао. У регистарске ознаке помно гледају и многи пролазници, одмах се склањају и обарају поглед. А аутомобил обичан, бројеви обични, једино је регистрован у Сарајеву. Тек тада повезујемо слова „СА" са тим обарањем погледа. Прошло је пет дана откако су у оближњем селу Прекази четири милиционера убијена, а три тешко рањена. Двојица погинулих и двојица рањених су родом Босанци, а Сарајево је, зна се, главни град СР Босне и Херцеговине.

Трговали су оружјем

Вероватно и због тога пред нас је не знајући ко смо, из куће у којој су смештене канцеларије свих друштвено-политичких организација, на улицу изашао Зек Бетићи, секретар Општинске конференције ССРН Србице:

— Здраво другови. Како сте? Јесте ли добро путовали?

Кад рекосмо ко смо, да смо добро путовали и ради чега долазимо, Бетићи нас љубазно уведе у канцеларију. На једној комоди, врло уредно поред телефона поређано је пет-шест књига на чијим су омотима фотографије председника Тита.

Зек Бетићи убрзо доводи Гаши Шеремета, председника ОК ССРН. Остали другови из Комитета (а под Комитетом овде подразумевају поред СКЈ и Савез бораца и синдикат и омладину) налазе се како кажу Бетићи и Шеремет на терену или на састанцима.

— До села Прекази треба да се иде пешице, пут је блатњав од кише и што да се мучите — каже Бетићи, а на нашу поновљену молбу окреће се председнику Шеремету, шири руке и као да каже: „Ја их не могу одвратити".

— За одлазак у Преказе треба дозвола из Покрајинског комитета у Приштини. Већ смо их обавестили телефоном и чекамо њихову одлуку — каже Гаши Шеремет. — Постоји званично саопштење о оном трагичном догађају и ја не знам зашто сада о томе треба још писати.

Од Шеремета сазнајемо и нове детаље, непознате јавности, који су претходили осмочасовној рафалној и појединачној пуцњави у селу Прекази, која је однела шест људских живота, а три унесрећила.

— Тахир Мехај и његов отац Небих су из веома лоше породице. Небихов отац и Тахиров деда, Емин Љата, је такође био одметник и криминалац. Та породица је увек задавала главобоље свакој власти — објашњава Шеремет.

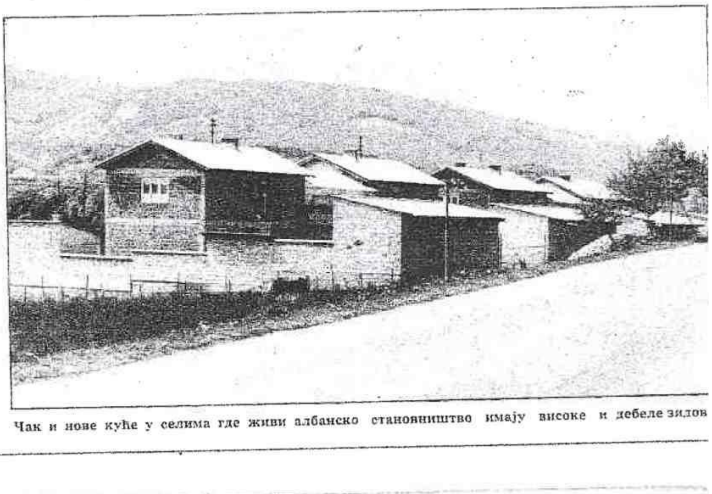

Чак и нове куће у селима где живи албанско становништво имају високе и дебеле зидов

DITARI I KOSOVËS
VENDOSMËRISHT KUNDËR ARMIKUT

НАЛЦИ!

Тахир Мехај, рођен 1943. године, од ране младости био је наопак момак, а потом зулумћар. У понедељак 28. априла 1980. године, такође је био пазарни дан, у центру Србице је пуцао на милиционера који је покушао да га ухапси. На улици се створио метеж у којем је Тахир, непрестано пуцајући, успео да умакне. Тада, истина, нико није био погођен. Милиционер је покушао да га ухапси пошто је судија за прекршаје осудио Мехаја на 60 дана затвора због неовлашћене трговине оружјем.

— Од тада су га милиционери три или четири пута тражили код куће, али је његов отац Небих увек говорио да није ту и да се одметнуо у шуму, у хајдуке — прича Шеремет. — Стари Нехај од тада готово никог није пуштао у кућу, чак ни најближе комшије и најбоље пријатеље, вероватно због тога како они не би видели шта се све у кући ради.

У околини Србице, па и на ширем подручју, знало се да се код Мехаја може за паре набавити разно оружје и различитог калибра, као у продавници, само што овде није потребно показивати оружни лист, већ готов новац.

— Да, да — потврђује и Зек Бетићи. — Мехаји су увек били добро наоружани. А због трговине је судија за прекршаје и осудио Тахира.

Забарикадирали се у кући

У уторак 12. маја милиција из Србице је дознала да је Тахир Мехај виђен у свом селу. Сутрадан, 13. маја, милиционери су у подневним часовима опколили његову кућу и позвали га да се преда — наставља Шеремет. — Али он није хтео. Захтевао је да преговара са неким угледним и поверљивим човеком. Према заједничком договору, послали смо Раму Јахира, председника Општинског одбора Савеза бораца из Србице који је родом из села Прекази, па лично познаје и Тахира и његовог оца Медиха.

Салих Хасановић

Миланко Пејовић

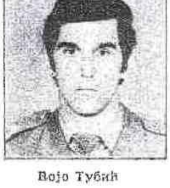

Војо Тубић

Мухамед Сељманај

Центар Србице: на овом месту је Тахир Мехај пуцао на милиционера 28. 4. 1980.

Према Шереметовом причању, Рамо Јахир је молио Тахира да се преда. Ако неће милицији из Србице, обећано му је да ће по њега доћи милиционери из другог града, па чак, ако он захтева, и из друге републике.

— Али он није хтео. Затворио се у кући са оцем, мајком, женом и петоро деце. На спрату је био стари Мехај коме је готово шездесет година, а доле у приземљу крај пушкарнице је стајао Тахир. И тада је почела пуцњава. Милиционери су кроз уске прозорчиће покушавали да убаце сузавац, а Тахир и његов отац су их засипали рафалима.

Припитасмо Шеремета и Бетићија да није можда кућа породице Мехај нека специјална зграда припремана за опсаду или опремљена као бункер?

— То је нормална кућа, на два спрата, какве су готово све у овом крају, па и по целом Косову. Од памтивека су ограђиване високим зидовима и имају мале прозоре.

Према званичном саопштењу Савезног СУП-а у овом обрачуну који је 13. маја ове године трајао до 22 часа погинули су: Салих Хасановић (28), рођен у Кривачи код Хан-Пијеска, Миланко Пејовић (25) из Димњана код Пријепоља, Војо Тубић (26) из Доње Бријеснице код Лукавца (припадници јединице милиције ССУП) и Мухамед Сељманај (33), милиционер из Србице. Рањени су: Бошко Палија (29) из Слабиње код Босанског Новог, Јовица Милачић (25) из Челопека код Пећи и Владо Стјепановић из Бистрице код Приједора.

Пуцњава је престала када су Тахирова мајка, његова жена и петоро деце, међу којима и беба од осам месеци избављени, а одметник и његов отац погођени.

Тог тренутка, док смо слушали крај ове приче, у канцеларији председника ОК ССРН зазвонио је телефон. Са оне стране жице била је Приштина. Гаши Шеремет је кратко разговарао и пренео нам одлуку:

— Другови мисле да није потребно да идете у Преказе. Уосталом, обратите се станици милиције.

Начелник општинског СУП-а Србице, командир станице милиције, његов заменик и другови из Савезног СУП-а који им овде помажу, примили су нас врло љубазно, али су нам објаснили да се до села Преказе не може. Тамо још ради истражна комисија која утврђује детаље свега што се догодило.

С. Зец

Снимио И. Сабо

КОСОВСКИ ДНЕВНИК

ОДЛУЧНО ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА

14. мај

Мирко Калезић, званични представник ССИП-а, на конференцији за штампу у Београду:

— НСР Албанија је пружила пуну подршку непријатељским антијугословенским елементима који су, током догађаја на Косову, са иредентистичких позиција насрнули на уставни поредак СФРЈ, што је дошло до изражаја и у чланцима „Зери и популит". То представља вид грубог мешања у наше унутрашње послове и усмерено је против суверенитета и територијалног интегритета наше земље.

15. мај

На Универзитету у Приштини комунисти су на факултетима разговарали о минулим дога-

Пећ: и у овом граду, као на целом Косову, у току је енергична битка против национализма

KOSOVË
PËRGJEGJËSIA E UDHËHEQËSVE

КОСОВО

ћајима. Студенти, међутим, радије говоре о непосредним узроцима демонстрација, него о ономе — шта је гурнуло велики број високошколаца у контрареволуционарно коло албанских иредентиста.

● Цвијетин Мијатовић, досадашњи председник Председништва СФРЈ након предаје дужности Сергеју Крајгеру рекао је:

— Још више него до сада, заштита уставног поретка, народна одбрана и друштвена самозаштита морају да буду у центру пажње рада Председништва. То остаје једна од гаранција слободе и равноправности свих наших народа и народности, који и даље треба да живе у пуној слози и заједништву, заснованом на братству и јединству као једној од највећих тековина револуције.

16. мај

До сада је у призренској општини искључено из СК пет лица. Због учешћа у демонстрацијама 25. марта, из Више педагошке школе и из средњих школа искључено је 37 студената и ученика.

● Митар Самарџић, секретар ОК СК Приштине:

— У последњој недељи је посебно интензивирана акција на идејно-политичкој диференцијацији. Тако је у општини, на партијским састанцима, за два дана искључен 21 члан, од којих су три досадашњи секретари основних организација СК. Из средњих школа је искључено 16 ученика.

● Пренља Љуљђурај, седамдесетогодишњи ратар и ратник, на састанку бораца НОБ у Тузима (СР Црна Гора), уместо говора прочитао је на албанском песму коју је сам саставио. Она се, слободно преведена, завршава овим речима:

„Ако затреба, сви ћемо херојски умрети за Југославију".

17. мај

На катедри за историју Филозофског факултета у Приштини упозорено је да треба критички преиспитати наглашену опредељеност студената да у дипломским радовима обрађују првенствено националне идоле из прошлости... Расправа у организацији СК је указала и на распрострањену фамилијарност међу професорима. На Филозофском факултету је више од 20 наставника у рођачком колу, што је онемогућавало реизборност.

● Не помињући да је Тахир Мехај злочинац и одметник још од прошле године, нити то да су припадници милиције учинили све да из куће изађу нетакнути његови таоци, петоро деце и две жене, албанска званична агенција износи апсурдну тврдњу да је реч о нападу „српске кажњеничке милиције" на село Преказ, иако се већ према именима погинулих милиционера види да је реч о двојици Босанаца, Србину и Албанцу... „Зери и популит" (а то преноси и Радио-Тирана) објавио је огромни чланак у коме се траже југословенске територије њихово отцепљење од Југославије. Наводи се да је Албанија распарчана и да су „њен" највећи североисточни део — Косово — и „други албански крајеви" припојени Југославији.

18. мај

Усвојене су оставке Пајазита Нушија потпредседника Извршног већа Скупштине САП Косова и др Имера Јака, покрајинског секретара за образовање, науку и културу. Нуши је дао ово образложење:

„Схватам своју политичку одговорност због створене ситуације, посебно у образовној и васпитној делатности за чији сам развој, као и за све друштвене делатности, задужен још од мара 1972. године..."

● У Радио-телевизији Приштина из СК је искључено девет чланова, међу којима су новинари Ахмет Ћирези, Исмет Гаши, Алем Салиху, Хамдија Грвалу, Скендер Бљакај, Синан Камбери и Џафер Краснићи, затим лектор Иса Бахтири и техничар Фехми Сопи.

● У студентском центру у Приштини вечерас је више од 1.000 студената албанске народности поново покушало да изазове нереде већих размера. Окупљени на платоу испред дома, на прозорима и терасама, галамили су и узвикивали: „Услови", „Република"... Разишли су се тек пошто их је дуго убеђивала група професора и друштвено-политичких радника... Одмах после овог нереда, на Универзитету је одлучено да се од сутра прекине настава (десет дана пре рока) и распусте студентски домови... Испити ће почети 1. јуна, како је било предвиђено.

● У Скопљу је почело суђење илегалној групи албанских националиста која се од јуна 1979. до фебруара 1981. бавила непријатељским активностима против наше земље. Ракиз Незири (43), зидар, Заим Beћири (34), наставник, Шабан Лимани (31), лимар, Есат Абдураман (33), радник и Даим Шабани (35), зидар, формирали су „Националну партију рада" с циљем да обухвати што већи број лица албанске народности да би остварили отцепљење Косова и делова Македоније, Црне Горе и Србије и припојили их Албанији. Пријем нових чланова обављан је по принципу „тројки", дакле у највећој конспиративности. Заврбована лица водили су на место Хисар код Тетова, где су полагали заклетву верности овој организацији, уз албанску заставу и бомбу... Прваоптужени је на суду признао да је од 1961. до 1970. године илегално боравио у НСР Албанији. „Ми желимо уједињење свих чистих Албанаца", признао је.

● Председништво САП Косова прихватило је информацију о раду на припреми Преднацрта закона о покрајинском савету за заштиту уставног поретка.

19. мај

У Гњилану су из СК искључени професори гимназије Саки Буњаку, Авди Сајредини и Осман Дода док је још петоро просветних радника и студената кажњено последњом опоменом пред искључење због јавног непријатељског иступања... Професор Општеобразовног центра Назими Муса и професорка Основне школе Хидајет Шабани удаљени су из радног односа због организованог деловања са позиција албанског иредентизма.

● Коментар Танјуга поводом писања албанског листа „Зери и популит":

„Директније него у прва два чланка, најновији текст „Зери и популита" — инспирисан мислима и идејама руководства из стаљинистичке бусије — хистерично тражи републику на Косову. На тај начин се албанско руководство до краја и без остатка идентификовало са албанском фашистичком емиграцијом и осталим реакционарним проалбанским организацијама, којима су се од зачетка ове „идеје" пре 14 година прикључиле, свакако не случајно, и усташе. Њу су свесрдно подржавали иредентисти на Косову, у чему су великог удела, између осталих, имали и професори из Тиране, чија се „културна" и „научна" мисија сводила на позиве студентима да се „једном годишње покажу као Албанци, да траже републику".

● Комунисти Радио-телевизије Приштина обелоданили су да је за време боравка прве веће уметничке групе из Албаније на Косову, априла 1979. РТВ Тирана инсистирала да се у програм уврсти и „Песма о Иси Болетинију" у којој је овакав стих: „Кроз наше вене тече иста крв. Једну заставу над главом држи

ОДГОВОРНОСТ РУКОВОДИЛАЦА

У емисији Радио-Љубљане „Студио 17" Митја Рибичич, председник Републичке конференције ССРН Словеније и Јоже Смоле, члан ЦК СКЈ, одговарали су 11. маја на питања слушалаца која су се односила на догађаје на Косову. Доносимо изводе из разговора:

● Шта је по вашем мишљењу створило повољно тле за провалу албанског национализма и иредентизма? Како се могло догодити да су уметничка друштва из Албаније, која су долазила, захтевала да се уклони Титова слика; неки су на то пристајали? Шта су радиле друштвено-политичке организације?

РИБИЧИЧ: Политичка одговорност косовског руководства је у потцењивачком односу према национализму. О томе нема никакве двојбе. То потврђују и кадровске консеквенце на Косову и нова платформа косовског руководства, које ће се одлучно борити против свих појава национализма.

За комунисте и марксисте, зна се, не сме да буду изненађења. Морамо да будемо способни да предвидимо одређене догађаје. Вероватно је у делу косовског руководства у досадашњој политици био присутан одређени опортунизам, тако да су потцењивали национализам којему је све било добродошло. Као што је неко рекао са Косова — више су ценили људе по томе да ли је неко добар Албанац, а не да ли је добар радник, студент, активист, добар комунист. Граница између националног и националистичког била је збрисана.

СМОЛЕ: Постоји оправдана сумња да су појединих кругови прикривали податке. Рецимо, податак о томе да су на захтев делегација из Албаније уклањали слике председника Тита. Човек се не може отети утиску да су неки то прикривали не само пред југословенском јавношћу, него чак и пред југословенским федералним врхом. Јер, да су правовремено дали интерну информацију, то би, зацело, убрзало мере и повећало будност.

РИБИЧИЧ: Сматрам да је некима на Косову — не косовском руководству у целости — одговарало то што је дошло до студентских немира јер су сматрали да је то опет додатни разлог за притисак на повећање средстава из фонда за Косово. На другој страни, нису допуштали да имамо шири увид у то како се та средства оплођују, какви су резултати.

СМОЛЕ: Ту је владало опортунистичко схватање да је све искључиво брига косовског руководства. Ако је неко поставио неко питање, то се схватало као да се меша у унутрашња питања Косова. Мислим да с том праксом треба прекинути јер је Југославија целовита.

РИБИЧИЧ: Дакако, морамо знати да су постојали и неки објективни разлози који оправдавају косовско руководство. То руководство у садашњем мандатном раздобљу, између 11. и 12. конгреса СКЈ, не можемо чинити одговорним за све.

СМОЛЕ: Што се тиче васпитања и образовања, универзитетских центара, другови из косовског руководства утврдили су да се ту погрешило. На жалост, нису уважили упозорења друга Тита и Кардеља; да су пре четири године, да не кажем и раније, прихватили та упозорења, вероватно не би дошло до феномена да је Универзитет у Приштини треће највеће универзитетско средиште у Југославији. Свакако да он није могао осигурати одговарајући квалитет. Сасвим је неодрживо схватање: нека млади студирају, иако се не могу запослити.

● Ко ће платити штету коју су изазвали учесници демонстрација у Приштини — цела југословенска заједница или само Косово?

СМОЛЕ: Укупну штету плаћаће цела Југославија.

РИБИЧИЧ: Излоге које су разбијали мораће да плате сами, морају наћи унутрашње резерве и додатна средства.

28

Поглед са прозора хотела „Гранд Приштина" може ноћу да завара: није то футуристичка визија већ спортско-трговинско-културни центар „Боро и Рамиз". Доле: центар града дању изгледа нормално само што је очигледно присуство припадника снага јавне безбедности који одржавају ред и мир.

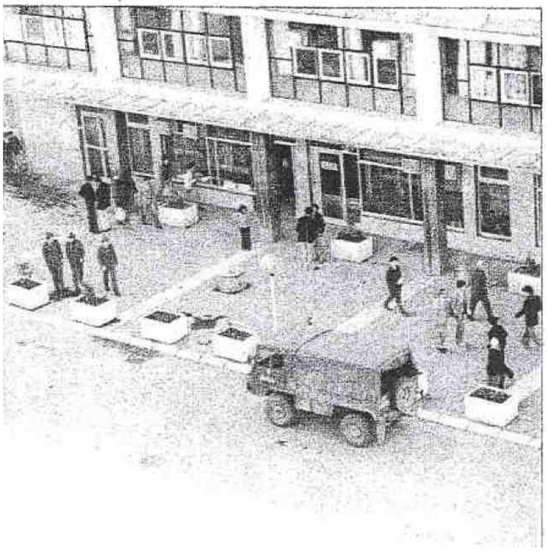

"Pamje nga dritarja e hotelit "Grand Prishtina" mundet natën të të mashtrojë: nuk është ky vizion futuristik përveçse qendra sportive-kulturore-tregtare "Boro dhe Ramizi" (lart). Poshtë: qendra e qytetit duket normale përveç asaj që vërehet dukshëm prania e pjesëtarëve të sigurisë publike të cilët e mbajnë rendin dhe qetësinë." **(Përkthim i tekstit në mes fotografive)**

ИЛУСТРОВАНА ПОЛИТИКА

REPORTERËT TANË NË PATRIKANËN E PEJËS

КОСОВО

Албанац! Косово те родило за Албанију". Такође, инсистирала је на „Песми о Бајраму Цурију" у којој се каже: „Овакве јунаке је имала Албанија од Косова па све до Скопља". Ове песме РТВ Приштина није уврстила у репертоар, на шта су представници Радио-телевизије Тирана и албанске амбасаде изразили своје незадовољство.

● Из програма Телевизије Приштина, после критичке анализе 11. маја, избачена је целокупна продукција албанске Радио-телевизије. Раније је у програму било и песама које су садржином и начином извођења изазивале еуфорична понашања у неким местима Покрајине. Комунисти су затражили да самоуправни органи РТВ Приштине ставе ван снаге овогодишњи споразум и протокол о сарадњи са РТВ Тираном.

20. мај

Због учешћа у непријатељским демонстрацијама и опортунизма у Косовској Митровици су искључена из СК 33 члана. На послу су суспендовани Шаћир Салију, радник грађевинског предузећа „Косово", и професори Ђеркић Пеци и Адем Мрипу.

● Окружни суд у Скопљу изрекао је казне због непријатељске делатности члановима илегалне организације „Национална партија рада". Раким Незири је осуђен на 13 година, Заим Беќири на 13 и по, Шабан Лимани на 10, Есат Абдураман на 10 и Даим Шабани на 7 година строгог затвора.

● Војислав Ђурановић, генерални секретар Туристичког савеза Југославије:

— Засад су путовања по Косову прекинута управо због безбедности и сигурности туриста. У Покрајинском извршном већу разматра се могућност нормализовања прилика за долазак и боравак страних туриста, тим пре што је реч о девизном привређивању. У овом тренутку тешко је рећи када ће доћи до обнављања угитања туриста по Косову.

● Председништво ПК СКК је разматрало предлог акционог програма СК Косова којим ће бити утврђени непосредни задаци комуниста.

ИЗАШЛИ ИЗ МРАКА

Универзитет у Приштини је распуштен неколико дана пре завршетка школске године јер студентски нереди готово нису престајали. У последњих неколико ноћи студенти су галамили и скандирали: „Услови, услови" и „Република, република". Готово неколико пута у току једне ноћи певали су песму чији је наслов „На путу". Та песма, иначе, објављена је и на српскохрватском језику. („Тик-так" лист ученика млађих разреда основне школе, издање НИП „Дечје новине" из Горњег Милановца, у годишњаку за 1981, изашлом на тржиште 5. јануара ове године, а штампаном у „Рилинђи" у Приштини). Текст песме у преводу гласи:

„На путу сам широком, о драги народе мој —
Претходница твоја што води у последњи
одлучан бој.
Онамо где ће Шњинтар — црна,
недужна раја —
Изаћи једном из мрака на светло
сунчаног маја!"

Песму је написао Есад Мекули, а студенти у Приштини су је певали, наравно, на албанском језику.

НАШИ РЕПОРТЕРИ У ПЕЋКОЈ ПАТРИЈАРШИЈИ

Пећ, маја

У дворишту манастира Пећке патријаршије настала је паника. Било је тачно 9 часова и 35 минута у прошли уторак, 19. маја ове године. Радници „Шећеране" и „Белог „Дрима" који рашчишћавају згариште старог конака, као и монахиње и калуђери, упирали су прстом у брдо на десној обали Бистрице. А тамо на брду, преко реке, само сто метара у ваздушној линији од зидина Патријаршије, четири човека са две црне торбе и великим црним кофером, нешто су радили. Обавештена је милиција. Једна патролна кола поред манастирског бедема упутила су позив преко радио--станице толико гласно да су то чула и, она четворица на брду. Милиционерима је требало пола сата да дођу из Пећи до четворице непознатих јер се десном страном реке Бистрице не може аутомобилом — нема пута — већ се мора пешачити уском стазом кроз шибље.

Командир милиције, вођа патроле, није стигао ни да обрише зној са чела, док није дошао до четворице непознатих који су узнемирили манастирски мир. И ту се ствар рашчисти у неколико речи: Рамо Никћи, шеф правне службе међуопштинске заједнице за запошљавање у Пећи (а он је носио велики црни кофер) рекао је:

— Ишао сам да се сликам. Ово је мој возач, а ово су новинари „Илустроване Политике". У коферу је свечана одора руговског војводе.

Командиру милиције је било лакше. Узбуна је била права, узрок неважан. Али, времена су таква: све мора да се контролише и све мора да се зна. Рамо Никћи, руговски војвода, садашњи представник лозе која још од турских времена чува мир и неповредивост Пећке патријаршије, рече командиру: „Нисам се јавио, а можда је требало." Али, вратимо се на почетак приче, на оно што смо чули, сазнали и видели по доласку у Пећ.

Завет предака

У Пећи није било иредентистичких и националистичких демонстрација. Ни у марту, ни првих дана априла. Истина, био је само један покушај провокације када се већа група младића појавила на корзоу са белим капицама, али је енергичном интервенцијом „делегата" одмах растурена. У Пећи „делегатима" називају милиционере, јер је Општинском СУП-у као појачање приспело људство снага безбедности из свих република и Покрајине Војводине. Овде се гласно каже: „Нека их, нека су дошли, изабрани су по делегатском принципу — и наши су." Политичка диференцијација, реч која се сада најчешће чује, тек треба да почне на партијским састанцима.

На корзоу се распитујемо за кућу Рама Никћија, руговског војводе. Брзо смо га нашли. Дочекао нас је као старе познанике мада смо се први пут видели. Иако је инсистирао да се не изувамо пред вратима, нисмо га послушали; али видело се да му је то мило. Уз послужење га питамо да ли би пристао на разговор, али као руговски војвода, јер се прича да је беса о чувању Пећке патријаршије враћена после пожара конака и да више не важи.

— То није истина! Ја не могу да погазим реч коју су дали моји дедови. Само онај ко обећа може и да то одрекне. А са чувањем Пећке патријаршије то је немогуће, јер су моји преци

БЕСА Н

Војвода Р. Никћи: „Бојкотујемо демонстранте"

одавно помрли. Док је части у породици Никћи, беса неће бити одрекнута — то рече без љутње и са миром на лицу. — Само да се разумемо: морам да се консултујем у Комитету. Кад сам 1973. године дао интервју „Вечерњим новостима" био сам позван на партијску одговорност. Те године је нека бараба каменом разбила прозор на манастиру, дошла је једна новинарка и после је написала да сам ја рекао: „Ако држава не може да чува Патријаршију, мораћемо опет ми Руговци". Та новинарка није баш погодила смисао онога што сам рекао па су ме после звали у Комитет. Зато је боље да сада одем у Комитет пре разговора ... Видећемо се сутра ујутро у девет сати.

»Зло за све нас«

Сутрадан, уз кафу у башти хотела „Метохија", Рамо Никћи рече да иде по одору руговског војводе у просторије КУД „Ругово". Одмах нам је рекао да треба брзо обавити снимање, јер се шеф правне службе међуопштинске заједнице за запошљавање — то јест он, војвода Рамо — жури службеним послом у Приштину. Следила је епизода објављена на почетку текста, а на прво питање: како је и зашто изгорео стари конак Пећке патријаршије 16. марта у зору, војвода Рамо Никћи рече:

— Још не могу да кажем, ни како ни зашто.

BESA NUK ËSHTË KTHYER

ИЈЕ ВРАЂЕНА

Пожар у Патријаршији је тема разговора у Пећи

Рамо Никћи, руговски војвода: »Одора може да оде у гардеробу културно-уметничког друштва, у фолклор, али беса и поштење не могу да се окаче на чивилук.«

јер не знам. Званично је и друг Доланц страним новинарима рекао да је истрага још у току. Руговци су одржали више састанака и договора после ове трагедије и још се надамо да људска рука није запалила конак. Распитивали смо се ми и преко наших веза фиса, што значи братства. Бићу најсрећнији када се званично објаве детаљи истраге и ако се докаже да је кривац неисправни димњак. Ако не буде тако, онда је то зло за све нас.

Лист „Православље" је објавио у свом броју од 1. априла да су ватрогасци дошли касно и да прва цистерна није имала воде, а да се друга уз пут покварила.

— Читао сам. Ја сам тог јутра био у Приштини. Чим сам чуо шта се догађа, дошао сам у Патријаршију. „Православље" је писало да сам тада плакао. То није тачно. Руговци никад не плачу. А није тачно ни то да је цистерна дошла без воде. Вођа ватрогасне бригаде је Садрија Љуићи, Руговац, дао ми је бесу: цистерне су дошле пуне воде и чим је јављено. Али, у дворишту манастира, па ни у близини, нема хидранта водовода. Цистерна не може сама да усиса воду из Бистрице. Морала је да се враћа у град до најближег хидранта. Ту је изгубљено доста драгоценог времена. Ја ово не приговарам „Православљу", већ одговарам на ваше питање.

— Да ли је неко од Руговаца учествовао у националистичким демонстрацијама? — питамо Рама Никћија.

— Јесте. Таквима следи од власти што иде по закону, а од Руговаца, зна се — бојкот. У те куће нико неће ући док наш савет не одлучи другачије. Из мог братства Никћи није било демонстраната. Проверио сам и за то дајем реч. Нико од чланова КУД „Ругово" није учествовао у демонстрацијама. Драго ми је то, јер ми имамо неколико студената у Приштини. А били смо и као културно-уметничко друштво два пута на гостовању у НСР Албанији. Ове године је требало да нам Албанци врате посету, али нека не долазе. Кад смо били први пут, 1971, било је провокација. Запрепастио сам се да је неко покривао Титове слике кад су они долазили на Косово. Да је то неко од мене тражио, или да је то тражио од другог, а да ја то сазнам, било би крша и лома. То је срамота какву не памтим... Шта је тим демонстрантима да траже присаједињење Албанији? Ја познајем овдашње људе. Побунили би се после осам дана у таквој полицијској држави као што је НСР Албанија. Овакве слободе, као што Албанци имају у СРФЈ, никад и нигде нису имали и свако ко другачије мисли и каже — лош је човек. Није ми јасно да се неки хватају на исту удицу као пре 40 година. Зар такви и толики људи не виде да опет неко са стране, ван граница Југославије, хоће по оној старој: завади па владај.

Сад се жене свете

— Вашег оца, такође руговског војводу, убили су из заседе 1939. године. Ко и зашто?

— Убили су мог оца и два стрица. На моје очи и у року од пола сата. То је био обрачун из зависти између фисова, није то била крвна освета. Сметало им је то што је он руговски војвода, што он чува Патријаршију. Његов убица је за време рата био жандарм у Албанији. После ослобођења је изручен Југославији, осуђен на 20 година као ратни злочинац, али не и због тога што је убио мог оца. Он још дугује крв. Тај човек сада живи у Пећи, има синове. Кад сам био дечак, нисам могао да ишчекам кад ћу да порастем и осветим оца...

Уместо освете, Рамо Никћи је 1970. био иницијатор руговске повеље којом се укида крвна освета међу Руговцима. Међутим, и после тога су биле две крвне освете. Како то?

— Представници свих дванаест братстава Руговаца су потписали повељу и дали реч да ниједан становник Ругова неће чинити крвну освету, али ипак су се догодиле још две. Прва: волели се момак и девојка. Брат девојке није допустио да се венчају. Момак због тога изврши самоубиство. Мајка самоубице из освете уби девојчиног брата. Случај други: једна девојка је убила човека за кога је сумњала да јој је убио оца. Кад смо писали повељу, нисмо рачунали да ће се светити жене. Међутим, и за њих важи закон: тотални бојкот и изолација. Обе те жене су изашле из затвора, али Руговци са њима уопште не разговарају.

Као дечак, провео је други светски рат у дворишту Пећке патријаршије у одори руговског војводе. Ту је био и збег 72 црногорске породице.

— Са старим манастирским конаком изгорела је и соба у којој сам ја био од 1941. до краја рата. У њој је био кревет на којем сам спавао, ту је била и кашика којом сам јео, и слике мојих предака. Све је то изгорело. А 1942. године одметничка банда Џафера Деве је одлучила да запали Патријаршију. Мени су поручили да се склоним на дан-два да случајно не настрадам. Ја сам се искрао, отишао до Ругова и све то испричао нашем савету стараца. Дали су ми 40 људи са четири тешка митраљеза... И ето, тако смо сачували Патријаршију...

Да ли сада Руговци имају толико оружја?

— Немају. Откако смо се заклели и дали реч да нећемо чинити крвне освете, задржали смо само ловачке пушке.

Руговске војводе, чувари Патријаршије, обавезале су се да у немирна времена чувају овај манастир. Да ли је сада такво време?

— Немирно време јесте. Али, Руговци немају потребе да стрепе, као ни други. Патријаршија је безбедна. Сви који другачије рачунају, увидеће своју велику заблуду.

Кад је аутомобил у којем смо разговарали дошао до хотела „Божур" у Приштини, на растанку војвода Рамо Никћи рече:

— Што сам рекао, рекао сам. Верујем да ће тако писати у новинама. Све друго на твој образ. Исправку не пишем. Ја много волим речи Марка Миљанова: јунаштво је кад браним слабијег од јачег, а чојство је кад браним слабијег од себе. Ако хоћеш, напиши и ово: одора руговског војводе јесте у гардероби културно-уметничког друштва, отишла је у фолклор и у народне обичаје, али беса и поштење Руговаца није. Образ не може да се окачи на чивилук у гардероби.

Стеван Зе..
Снимио **Имре Сабо**

СТРУЈА НИЈЕ, ДИМЊАК-МОЖДА

„По налогу истражног судије Окружног суда у Пећи одређени смо као вештаци за утврђивање узрока пожара насталог у згради манастирског конака у Пећи, који је примећен 16. марта 1981. године у 03,30 часова. Дана 17. 03. 1981. године у времену од 9 до 15 часова обавили смо преглед згаришта поменутог објекта...

... те дајемо следеће мишљење:

1. Уколико су коришћене пећи за загревање просторија — соба број 5, 9 и 10, на спрату манастирског конака, постојала је потенцијална могућност избијања пожара у таванском простору објекта због неисправности димњака — димњачких одводних канала од плафона спрата кроз таванску конструкцију, тавански простор до ванкровног покривача.

2. У конаку манастира није могло доћи до пожара због електричне инсталације, јер:

— електрична инсталација која је изведена пре десет година ПП кабловима са одговарајућим пресецима у потпуности задовољава техничке прописе за ову врсту инсталација;

— уколико би дошло до кратког споја, каблови типа ПП издржали би топлотна дејства, а осигурачи би брзо реаговали на разводним таблама и искључили би струју кратким спојем у тим струјним круговима.

Вештаци: дипл. инж. грађевине Томислав Марковић и дипл. инж. електротехнике Сељами Гаши с. р."

31

Jusuf Gërvalla: "*Historia vërtet nuk përsëritet, kjo është një e vërtetë, por në mes periudhave të ndryshme historike ka sa të duash paralelizma.*

Ç' na hyn kjo çështje në punë, në një kohë që populli shqiptar në Jugosllavi po përjeton çaste nga më të vështirat në historinë e tij? Ata që u turrën ta shtrojnë me tanke e bajoneta popullin tonë, në kohën që ky kishte ngritur zërin e fuqishëm për bukë dhe të drejta demokratike, serbomëdhenjtë, në shtypin e tyre të qelbur dhe në të gjitha instancat politiko – shoqërore, pasi vranë e prenë, pasi burgosën një rini të tërë shqiptare, e panë të udhës ta shtrojnë edhe problemin e kishave dhe të varrezave serbomalazeze në Kosovë, duke thënë se shqiptarët dogjën Patrikanën e Pejës (sado që ish djegur jo monumenti, po konaku i popave) dhe u përpoqën të prishin varrezat e serbomalazezëve, Në këtë mënyrë ata nuk thanë gjë të re, por

vetëm se nxorën nga naftalina historike pikëpamjet karagjorgjeviçjane për "barbarizmin" dhe "vandalizmin" e shqiptarëve, pikëpamje sipas së cilës shqiptarët nuk kanë trashëgimi të vetën kulturore dhe aq pak respekt ndaj trashëgimisë së huaj të kulturës materiale. Qëllimi i kësaj fushate të ethshme, ishte i dyfishtë : në një anë duhej të hidhej baltë mbi luftën e ligjshme fisnike të shqiptarëve, në mënyrë që luftëtarët tanë të cilësohen si "nacionalistë të tërbuar nga ndjenja e nacionalizmit", në anën tjetër, që me nxitje, me shpifje e demagogji, të bëheshin përpjekje edhe më të ethshme për ta bërë për vete opinionin jugosllav dhe për ta ndërsyer atë kundër shqiptarëve."

КОСОВО

Обимније рашчишћавање згаришта старог конака Пећке патријаршије почело је тек прошлог уторка. Када се изнесу изгореле греде, онда ће стручњаци за заштиту споменика видети шта се може поправити. Војвода Рамо Никћи (доле лево) ових дана чешће обилази Патријаршију.

5. Raport i Jusuf Gërvallës për Komitetin e Degës "Hasan Prishtina", 31 korrik 1981

Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare
- Komitetit të Degës "Hasan Prishtina"

RAPORT

mbi disa çështje rreth punës së organizatave
Grupi komunist "Zëri i Kosovës" dhe Fronti i Kuq Popullor

Nga dita e arratisjes sime në RF të Gjermanisë, më 14 dhjetor 1979, këtu kam pasur kontakte me përfaqësues të Grupit komunist "Zëri i Kosovës" dhe pastaj me ata të organizatës Fronti i Kuq Popullor. Le të më lejohet të shënoj këtu disa përshtypje dhe disa vrojtime lidhur me punën e tyre, aq më parë lidhur me punën e Frontit të Kuq, pasi Dega "Hasan Prishtina" mendon se është e arsyeshme të thërriten edhe përfaqësuesit e tij për bashkimin e organizatave dhe të veprimtarisë sonë. ...

Me përfaqësuesin e Frontit të Kuq Popullor, Ibrahim Kelmendin, jam njohur në janar të vitit 1980. Më ka sjellë për t'ia korrigjuar disa artikuj të përgatitur për gazetën "Bashkimi" dhe më ka propozuar që të shkruaj edhe unë për këtë fletushkë. Pasi e kisha lexuar numrin e saj të parë qysh në vendlindje dhe e dija se gazeta bie në duar të popullit, bile në një gjendje jo të lakmueshme e pashë të arsyeshme t'i përgjigjem pozitivisht për propozimin dhe konkretisht fillova me bashkëpunimin. (Bashkëpunimi im fillon me atë numrin, që ia kam dërguar Mërgimit, ku në faqen e parë është një vizatim që paraqet grushtet e të burgosurve tanë që shpërthejnë grilat e dritares së burgut.)

Më vonë Ibrahimi ka ardhur bashkë me e Maksut Saramatin dhe kanë kërkuar prej meje që të vihem në krye të tyre e t'i udhëheq (tashmë Hyseni e Maksuti e paskëshin braktisur Rizain dhe kishin kaluar në anën e Ibrahimit). Unë e refuzova kërkesën e tyre, se s'bënte të jem njëkohësisht në dy organizata. Përveç kësaj, ua kisha tërhequr që më parë vërejtjen se konspiracioni duhej mbajtur i pacënuar edhe këtu ashtu si në vendlindje. Kërkesa e tyre e dytë ishte që së paku t'i këshilloja, si "njeri me përvojë", dhe unë tërë kohën atë punë bëja. Por, ndërsa kërkonin këshilla dhe i aprovonin ato, në punën e tyre ishin mësuar të vepronin krejt ndryshe dhe s'hiqnin dot dorë nga mënyra që i kishte rrëmbyer dhe ua diktonte çdo hap. Përveç tjerash, me gjithë sqarimet e shumta nga ana ime, ata konspiracionin e konsideronin si frikë, zhburrërim dhe jopatriotizëm.

Që të mos zgjatem me detaje, ja vrojtimet e mia në pika të shkurtra lidhur me veprimtarinë dhe personalitetin e I. Kelmendit.

Kurdoherë ka anuar nga aksione të natyrës terroriste dhe në këtë drejtim i ka nxitur edhe shokët e vet. Unë ia kam tërhequr vërejtjen se kjo gjë është e dënueshme edhe nga pikëpamja e PPSH. Më vonë kam vërejtur, në librin që ma ka dhënë hua për lexim, se i ka pasur të nënvizuara pikërisht mendimet e Leninit lidhur me kotësinë dhe rrezikshmërinë e terrorizmit në lëvizjen revolucionare. Kam ardhur kështu në përfundim se ai ka një prirje të natyrshme kah terrorizmi dhe e bën me vetëdije.

Pikërisht në kohën që jam njohur unë me të, ai ka pasur kontakte, madje edhe negociata me emigracionin reaksionar shqiptar për një veprimtari të përbashkët në mbledhje armësh dhe mjetesh materiale. Madje në atë kohë, Ibrahimi kërkonte një njeri "të ndershëm e trim", që për

një kundërshpërblim prej nja 50 mijë markash gjermane, do të kryente në Kosovë një aksion sipas porosisë së reaksionit shqiptar antikomunist. (Lidhur me këto çështje kemi pasur një dialog të përbashkët dhe bukur të rreptë në praninë e tij unë dhe dy shokë nga Vjena, lidhur me këtë është dashur të jetë i informuar patjetër Profesori, në qoftë se është i informuar për çkado lidhur me I. Kelmendin.)

Ka pasur vërejtje rreth Kushtetutës së RPSSH dhe rreth përgatitjes "luksoze" të librave të shokut Enver në "dëm" të botimeve letrare të RPSSH! Vërejtjen e parë na e ka thënë hapurazi mua dhe shokëve të Vjenës, të dytën vetëm mua. Arsyetohet se ka të drejtë të bëjë vërejtje gjithfare dhe këto dilema të tij nuk i paraqet te masat, por i diskuton vetëm me shokë. Unë s'mund ta di a është e sakt kjo.

Ka dyshuar me këmbëngulje në drejtësinë e artikullit të "Zërit të Popullit", ku shprehej gatishmëria e RPSSH për t'u ardhur në ndihmë popujve jugosllavë po të kërcënohen këta nga BRSS, dhe dyshimet e tij kanë qenë edhe të shokëve të tij. Përkundër bindjeve të mia se është e panevojshme dhe e pamirë një gjë e tillë, jam detyruar të udhëtoj me qindra kilometra për ta "arsyetuar" te shokët e tij artikullin e përmendur. Ai më ka propozuar pastaj me këmbëngulje që këtë gjë ta përsëris edhe me shkrim në artikullin e "Bashkimit" me titull "Zëri i Popullit - zë i të gjithë shqiptarëve" (këtë numër s'e keni pasur prandaj po jua dërgoj). (Pas kësaj, kam vendosur të mos bashkëpunoj më me të dhe kam vendosur ta nxjerr "Lajmëtarin e lirisë". Kështu kam vepruar nga gushti 1980, deri në fillim të vitit 1981, kur më ka ardhur në derë me disa materiale të çoroditura për numrin e ri të "Bashkimit". Ndërsa ishim duke punuar në këtë numër (që Mërgimi e ka veçuar si më të mirin), ai në ndërkohë e kishte lejuar Hysen Gegën të shkonte për kryerjen e një aksioni në Kosovë. Gjoja Hyseni e paska përberë që të mos më tregoj mua për këtë gjë, se unë s'e lë të shkojë. Vërtetë nuk do ta lija, se ai kishte respekt ndaj meje dhe, meqë aksioni ishte i natyrës terroriste, e dinte edhe mendimin tim. Pas disa ditë qëndrimi ilegal në Kosovë, bashkë me njeriun me të cilin ishin nisur prej këndej - një njeri i dyshimtë edhe për mendimet e Ibrahimit e të Hysenit, Sadik Blakaj, për të cilin Mërgimit i kam shkruar më herët - Hyseni bie në burg, kurse Sadiku kthehet në Gjermani shëndosh e mirë. Fajin për burgosjen e Hysenit unë ia vë Ibrahimit.

Nëpër të ashtuquajtura klube kosovare në mërgim, që ishin dhe shumica vazhdojnë të jenë çerdhe agjenturore të përfaqësive diplomatike jugosllave në Perëndim, I. K. është ekspozuar në masën më të madhe të mundshme edhe para përfaqësuesve diplomatikë jugosllavë. Ua ka thënë hapurazi të gjitha të palarat e Jugosllavisë tititste. Pasoja pozitive ka qenë inkurajimi i punëtorëve kosovarë, pasoja negative - dëmtimi i disa punëtorëve që kanë marrë pjesë në klubet ku është paraqitur I. K. Këta punëtorë ndodhen në burgje jugosllave.

Është nip i një agjenti me zile të UDB-së, i quajtur Ramë Nikçi ose Ibërdemaj, punon në postën e Pejës. I biri i këtij Ramës ndodhet me punë në Mynhen dhe ka qenë aktivist i dalluar, madje edhe kryetar klubi në Mynhen. Ibrahimi kritikon hapurazi si agjent dajën, por ka kontakte të vazhdueshme me djalin e dajës dhe, për sa mund të vërehet, edhe simpati ndaj tij. Ka provuar t'ia plotësojë këtij daje të vogël (Gani Ibërdemajt - edhe lidhur me këtë njeri është dashur të jetë i informuar Profesori) dëshirën për t'u takuar me mua. Më vonë, kur ka qenë puna që të formojmë këndej një shoqëri kulturo-artistike të punëtorëve të mërguar, me shokun e "Lirisë" e kemi provuar Ibrahimin lidhur me dajën e tij të vogël: meqë ky Ganiu qenka këngëtar dhe instrumentist i mirë në vegla muzikore folklorike, Ibrahimi propozoi që edhe ai të hynte në atë shoqëri. Po kur erdhi puna te aktiviteti konkret, Ibrahimi tha se Ganiu donte pak "lutje". Në anën tjetër, më 25 maj, në festën jugosllave të rinisë, Ganiun e gjejmë në ballë të një orkestrine dhe të ca valltarëve shqiptarë e jugosllavë, bashkë me të shoqen, në Stadiumin e Mynhenit. E kemi konsideruar të panevojshme të kërkojmë ndonjë sqarim nga Ibrahimi, dhe ky vetë s'e ka

marrë mundimin të na sqarojë, as lidhur me këtë rast dhe, përgjithësisht, as për raste të tjera. Tash i gjithë Mynheni flet çmos pikërisht për këtë farë Ganiun.

Në kufirin gjermano-zvicëran, Brahimit dhe Hysenit u ka zënë policia e huaj disa qindra ekzemplarë të "Bashkimit" dhe ua ka marrë. Me këtë rast, Ibrahimi nuk është treguar i gatshëm për të pranuar kritikat. Përgjithësisht, nëse ia numëron gjestet dhe punët e kritikueshme, ai thotë: "Mos m'u kap vetëm për disa gabime, të vogla". Menjëherë pas kësaj, bashkë me shokët, kanë vazhduar rrugën për në Çekosllovaki, në gjurmim të armëve (ndoshta profesori mund të ketë ndonjë informim nga ana e shokëve të Pragës lidhur me sjelljet e tyre në atë vend, sepse e di që shokët e Pragës kanë pasur kontakte dhe bile disa mosmarrëveshja me ta, sipas fjalëve të I. dhe H.).

Vetë më ka treguar gjoja për disa sugjerime, që i kanë bërë shokët e organizatës së tij në vendlindje, dhe të cilave ai nuk u është përmbajtur fare. Të imponohet përshtypja se as që ka shokë të tillë në Kosovë. Përshtypja e parë dhe e fundit lidhur me këtë çështje është se ai, përveç disa punëtorëve të tubuar rreth tij në botën e jashtme, të paorganizuar po vetëm të furnizuar me literaturë revolucionare dhe të inkurajuar, tjetërkë as që ka prapa vetes. Kjo, edhe në një mënyrë mund të provohet bindshëm. Më vjen një ditë, (vitin e kaluar), në derë me disa shkresurina që vetëm titullin e kishin të qartë: Programi dhe Statuti i Frontit të Kuq Popullor, dhe më lutet t'ia korrigjoj në pikëpamje drejtshkrimore. Më pastaj më autorizon që të preki, po e pashë unë të arsyeshme, „si njeri me përvojë“, edhe në anën materiale të pikave të përfshira në program e statut. Mirë, them, dhe meqë përmbajtja e shkresurinave ishte pa kokë pa bisht, i hy unë punës me gjithë seriozitetin dhe ato pak njohuri që kisha. Gjithmonë kisha parasysh, pas punës sime, ai do t'ua kthente shokëve për diskutim Programin dhe Statutin e Organizatës së tyre. Por, doli ndryshe. Doli se I. K. i ishte tekur të bënte një natë pa gjumë dhe të hartonte këmbadoras një program dhe statut të një organizate revolucionare, të cilin e botoi dhe e shpërndau si „literaturë revolucionare“ menjëherë pas „korrigjimeve“ që i bëra unë. E puna që kisha bërë unë më atë rast, s'ishte punë korrigjimi.

Shokët e Vjenës e mbajnë larg. Bile, kur njërit prej këtyre shokëve, i cili më qortoi pse rrija me I. K., i thash se është një njeri që imponohet me këmbëngulje dhe unë, si shqiptar, nuk mund ta përzë nga shtëpie ime, ky m'u përgjegj fjalë për fjalë kështu: "Ia paske frikën, prandaj s'e përzen si qenin!"

Ka disa muaj që i kam ndërprerë marrëdhëniet me të. Kur takohemi rastësisht flasim, por punë të përbashkëta nuk kemi. Bashkëpunimi me të gjatë demonstratave të mbajtura në Perëndim ka shkuar përmes shokut të "Lirisë".

Kështu e kam parë unë të arsyeshme të veproj, duke marrë për bazë vrojtimet e parashtruara më sipër si dhe disa anë negative në sjelljen elementare të I. K., që herë duken agjamillëk, herë djallëzi të thella.

Përndryshe, një meritë të tij, mendoj nuk mund ta përbuzë askush: që nga viti 1977 e këtej, i vetëm, po me një vitalitet të pashoq, ka bërë shumë në shpërndarjen e literaturës revolucionare, si ka mundur e si ka ditur, dhe në njëfarë politizimi spontan të një pjese të mirë të punëtorëve tanë në botën e jashtme. Është njeri komunikativ dhe i popullarizuar te punëtorët. Udhëton shumë, vlon prej idesh, shpesh naive e të papërpunuara, ndonjëherë edhe të qëlluara.

SOKOLI

(U botua për herë të parë në www.albaniapress.com, 2 tetor 2011 nga Faridin Tafallari, së bashku me punimin *Kur Jusuf Gërvalla shkruante*)

6. Letër e Jusuf Gërvallës për Sabri Novosellën, 16 nëntor 1981

16 nëntor 1981

I dashur vëlla Mërgim!

Para tri ditësh t'i nisa një pako dhe tri zarfa me revistën. Po letrën që ta dërgova me to, e shkrova shkurtimisht, se prisja të përfundojë një ngjarje dhe të të shkruaj më gjerësisht.

Të shtunën, më 14 nëntor, në Shtutgart erdhi për të dhënë koncert Orkestrina e Radiotelevizionit të Prishtinës me tetë këngëtarë. Meqë në Shtutgart ende nuk ka klub të shqiptarëve dhe punëtorët e këtushëm, pos me një demonstratë, nuk kanë pasur si ta shfaqin revoltën dhe mendimin e vet lidhur me ngjarjet e Kosovës, ne patëm vendosur ta bojkotojmë koncertin e tyre. Ishte parashikuar nga ana e tyre që, para koncertit, ndonjë politikan të thoshte ndonjë fjalë lidhur me 29 nëntorin (jugosllav). Kurse ne planifikuam që, mes fjalës së tyre dhe koncertit, t'i thërresim punëtorët për dy minuta heshtje në nderim të luftëtarëve të rënë në pranverën e përgjakshme të Kosovës, të lexojmë një tekst të shkurtër (1,5 faqe të shtypura në makinë), të thërresim parullat „Jashtë nga vatrat tona ushtria dhe milicia fashiste jugosllave", „Rroftë populli shqiptar" dhe „Kosova - Republikë", me ç'rast kjo e fundit „Kosova – Republikë" do të vazhdonte pandërprerë deri në ndërprerjen e programit të „mysafirëve".

Por, ngjarjet u zhvilluan shumë më mirë sesa e kishim parashikuar ne. Në këtë drejtim na ndihmuan vetë armiqtë, me nervozën dhe druajtjen e tyre, siç po na ndihmojnë për të na vajtur punët mbarë që nga pranvera.

Konsullata jugosllave kishte organizuar si kujdestarë nja dyzet shqiptarë të mashtruar e serbë, me shirita kujdestarie në duar. Ata duhej të mbanin rend gjatë koncertit. Pas hyrjes në sallë të publikut (nja 5 – 600 veta) dhe të trimave tanë, të organizuar, nja 30 veta, një përfaqësues i ambasadës jugosllave, me emrin Bashkim Hisari (ish punëtor i TV Prishtinës) i afrohen Besnikut dhe një punëtori shqiptar e i nxjerrin nga salla si persona të padëshirueshëm. Meqë Besniku, për shkak të profesionit që ushtron, është i njohur pothuaj për të gjithë shqiptarët e këtushëm, , publiku ngritet i tëri në këmbë dhe reagon për largimin e tij. Atëherë, një shok yni, i LNÇKVSH, e shfrytëzon mirë rastin, hipën energjikisht mbi tavolinë, thërret të madhe parullën „Kosova – Republikë", duke vendosur kështu ta shkurtojë krejt procedurën e planifikuar. Publiku përnjëherë ngrihet i tëri në këmbë dhe i përgjigjet njëzëri parullës. Kujdestarët e neveritshëm dhe personeli i konsullatës jugosllave, me këlyeshët e tyre mercenarë, zënë të tolloviten dhe përpiqen të marrin masa. Por, si vetëtimë u lëshohen në shpinë djelmoshat tanë dhe publiku bashkë me ta. Përfundimi: tragjik dhe komik për armiqtë tanë. Përfaqësuesit të konsullatës i çahet koka me karrige (këtë njeri, Bashkim Hisarin, e kanë rrahur njerëzit tanë edhe në demonstratën e Shtutgartit, se qe treguar shumë i zellshëm dhe dinak e këmbëngulës në realizimin e qëllimeve të poshtra të armikut), e përgjaken të gjithë ata që kanë pranuar të hynë në vallën e tyre. Prej njerëzve tanë e punëtorëve, asnjë i plagosur, as i gërvishur, bile. Në taborin e tyre, disa të plagosur rëndë (ka qenë rrezik që të mbetet edhe ndonjë i vdekur). Fotografia e satrapit Tito dhe flamuri jugosllav grisen e shkilen nga publiku, instrumentat e Orkestrinës fluturojnë, thyhen e shkilen nëpër sallë. Gjatë gjithë kohës, shqiptarët, në përleshje e sipër, nuk e ndalin parullën „Kosova-Republikë". Përleshjet bëhen të rrëmbimshme, të rrufeshme, shumë energjike. Prej salle, i tërë publiku del përjashta dhe, për më se një gjysmë ore rresht, nuk shpërndahet por thërret parulla me zë të lartë, kështu që manifestimi shndërrohet në një demonstratë të shkëlqyeshme. Autobusi i jugosllavëve mbushet me parulla të ndryshme, pëllëmbë për pëllëmbë, me sprej për ngjyrosjen e automobilave. Më në fund, shpërndahen pa therrë në këmbë.

Është interesant të shtohet se policia gjermane, prezente gjatë tërë kohës së përleshjeve, nuk intervenon asnjëherë, por e ndjek ngjarjen me gjakftohtësinë më të madhe. Asnjë punëtor

nuk merret nga policia, as shfaqet fare ndonjë tentim i tillë nga ana e policisë. Disa nga policët gjermanë u bashkohen thirrjeve të parullës „Kosova – Republikë“ dhe u thonë hapurazi njerëzve tanë se kanë të drejtë të veprojnë kështu, sidomos pas nxjerrjes përjashta nga salla të dy njerëzve tanë.

Si e përshkruajnë shokët, ky ishte një manifestim i shkëlqyeshëm i vendosmërisë së punëtorëve tanë dhe i solidarizimit të tyre me bashkatdhetarët në Kosovë. Jugosllavët e pranishëm kanë se çka u tregojnë eprorëve të tyre.

Një shfaqje të ngjashme atyre u kanë organizuar, një javë më parë, edhe punëtorët tanë në Cyrih të Zvicrës. Por, atje, sipas mendimit tim, kanë bërë një gabim të vogël: punën e kanë nisur si kundërshtim ndaj një kënge popullore serbe, të kënduar nga nga një këngëtare serbe. Ndryshe, edhe atje u kanë dhënë mend aq, sa trupa menjëherë e ka ndërprerë turnenë nëpër Zvicër dhe ka kaluar në Gjermani. Në Mynih nuk ka pasur manifestim nga shqiptarët, por ka pasur një lloj bojkotimi. Nga afro 10 mijë shqiptarë që punojnë në atë qytet, në koncert kanë shkuar gjithsej 70 – 80 veta.

Këta rreshta t'i shkrova nën përshtypjen e kësaj ngjarjeje, që neve po na duket me rëndësi.

Tani të njoftoj se bashkë me shokun e „Bashkimit“ dhe të „Lirisë“ kemi vendosur të organizojmë një manifestim qendror për kremtimin e festës kombëtare të 28 dhe 29 Nëntorit në Shtutgart. Do të mblidhemi nja 300-400 veta nga Gjermania, Zvicra e Belgjika. Një pjesë e shokëve do të shkojnë për festë në Vjenë.

Të fala vëllazërore e revolucionare

Sokoli

(Shënim i Xhafer Durmishit: Këtë letër ma dërgoi Kadri Rexha, më 31 gusht 2013)

(U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari në www.albaniapress.com, më 1 tetor 2013)

7. Letër e Ibrahim Kelmendit për Faridin Tafallarin, maj 1982

Shoku Fahredin,

pasi që në Mercedes janë konvikte, nuk po i dërgojmë atje askujt. Ti do të ishte dashur ta marrësh menjëherë mundin që t'ua dërgosh dhe atyre. Sa për Rrethin tuaj, dihet që do i shpërndash.

Po ta keni mësuar se ku dhe kur do mbahet koncerti do të kishte qenë mirë të bisedohet se çfarë duhet ndërmmarë dhe çfarë kemi mundësi. **Trakti** në fjalë synon informimin e bashkatdhetarëve, që, po që se ndërmarrim ndonjë aksion, të kenë mirëkuptim dhe të mos jenë indifirent; po kështu që përpara, udbashët të dezorientohen, se ne vetëm me bojkotim kemi ndërmend t'i ballafaqojmë e pengojmë.

Për të gjitha, po u duk e arsyeshme kosultimi gojor atëherë mundesh të telefonosh ose të shkruash.

Mirëupafshim

Shoku

(U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari, në përmbledhjen me titull: Letra, të dërguara Faridin Tafallarit, nga Ibrahim Kelmendi, www.albaniapress.com, 11 dhjetor 2013)

8. Letër e Ibrahim Kelmendit për Faridin Tafallarin, maj 1982

Në mërgim, maj '82 (1982)

I dashur shok,

(Të njejtën letër po ua dërgojme edhe shokëve tjerë.)

traktët aktuale që po merrni duhet shpërndarë sa më parë, pse në prag është turneja, për të cilën bëhet fjalë në trakt.

Taktika e armikut po dihet. Mbi të lëzojmë edhe në **traktin** në fjalë, "**Klika e Beogradit - "të vret natën e të këndon ditën""**. Armiku po synon mashtrimin tonë përmes turneve të këtilla. Kësaj i duhet gjetur ilaçi gjegjës..., prandaj në rrethe duhet të diskutoni me shokë se cila formë është më efektivja për t'ju ndajvuar armikut. Nuk është çasti të bëjmë sehir - në njërën anë të na vrasin, në tjetrën të na mashtrojnë edhe me koncerte, është cinizëm i poshtër. Mendojmë se përmes traktit që keni në dorë është demaskuar armiku, për aq sa është e mundur përmes të një trakti. Por puna tjetër duhet bërë nga shokët në rrethe, pse përvoja na tregon se agjitacioni gojor - traditë popullore - ndihmon më së shumti për t'i sqaruar bashkatdhetarët, që të mos bien në kurthë të armikut.

T'i tregojmë edhe njëherë armikut se jemi bijë e bija të popullit, që nuk biem në kurtha!

Kosova-Republikë! Shokët.

(U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari, në përmbledhjen me titull: Letra, të dërguara Faridin Tafallarit, nga Ibrahim Kelmendi, www.albaniapress.com, 11 dhjetor 2013)

9. Kush është vojvoda Ramë Nikçi?

Trakt i shpërndarë nga Ibrahim Kelmendi në maj 1982 me titullin:

KLIKA E BEOGRADIT –
"Të vret natën, të këndon ditën..."

Sipas informatave të siguruara, ka fundi i majit – për "nder" të "ditës së rinisë jugosllave" (me nder me thën...) dërgohet për të na "argëtuar"... SHKA "Rugova" e vojvodës Ramë Nikçi. Turneja është paraparë në qendrat kryesore të Gjermanisë P., Zvicrës e Belgjikës.

Po kështu jemi të informuar së asnjë shoqëri nuk ka pranuar të ndërmarri turne të këtillë, bazuar në situatën që mbretëron, pos "Rugovës", udhëheqësi "trim" i së cilës ka rrahur gjoks: "Askush nuk do guzon të ma prishë koncertin..." Në fakt shumë shoqëri të afirmuara nuk ekzistojnë më, pse ato kanë kënduar këngë "irredentiste", që kanë "frymëzuar rininë me nacionalizëm shqiptaromadh..."

Kush është SHKA "Rugova"?

"Rugova" është shoqëri kulturore-artistike (SHKA) e Pejës, anëtarët e së cilës janë rugovasë. Folklori dhe lojrat duhet të jenë me origjinë nga Rugova kreshnike, emrin e së cilës e mban shoqëria.

Në historinë tonë të lavdishme Rugovën e njohim si vend ku armiqët pushtues kanë thyer qafën, siç e thotë edhe kënga: "Ku po i del syni Shqipnisë?/ Del Rugova për derë t'kapisë... ndërsa rugovasit si kryengritës trima në mbrojtje të trojeve, veçmas kundra pushtuesve malazezë në mbarim të shekullit të kaluar dhe në fillim të shekullit tonë, kur mbarë populli luftonte për P a v a r ë s i.

Përkundra kryengritjeve të pandërprera çlirimtare, Rugova me tanë Kosovën u pushtu nga mbretëritë shoveniste të Serbisë të Serbisë e Malit të Zi dhe më vonë, pas Luftës Dytë Botërore u ripushtu...

Bijtë dhe bijat e Rugovës, ashtu si dhe të parët e tyre, vendosën që atdheun t'mos e lënë në robëri të plotë – koloni klasike të të huajve. Në Pranverën Kosovare (1981) u ngritën haptas e me vendosmëri për t'i kërkuar të drejtat elementare, që popujt tjerë të Jugosllavisë i gëzojnë, si që Kosovës t'i njifet Statusi i Republikës së federuar. Emrat e këtyre patriotëve revolucionarë u janë të njohur Kosovës dhe më gjerë, si ai i shokut Ali Lajçi me shokë e shoqe, të cilët edhe në gjyqe tmerruan gjykatësit çetnikë me vendosmërinë dhe revolucionaritetin e tyre. Dënimet e rënda, 10 - 15 vjet burgim të rëndë s'i tremben fare, pse ishin të bindur se kërkesat e popullit janë të drejta dhe duhet të plotësohen.

Sa kreshnike na del Rugova, kur flasim për kryengritësit trima, ndër ta shoku Ali Kelmendi, komunisti i orëve të para, kur flasim për gjithë ata rugovasë, që tani gjenden në kampet jugosllave. Sa shumë ia njollosin emrin Rugovës ca bastardë. Por s’do ia arrinë dotë, pse rugovasit ruajnë me fanatizëm krenarinë se janë nga Rugova! Këtë e bën sidomos vojvoda Ramë Nikçi, përmes SHKA "Rugova", anëtarët e së cilës janë kryesisht të komprometuar, moralisht dhe politikisht, që janë gati të gjithë nga familja e vojvodës dhe farefisit të tij.

Ç'do të thotë fjala v o j v o d ë ?

Vojvodë është gradë ushtarake në mbretërit serbe e malazeze. Këtë fjalë do ta gjejmë të sqaruar në "ilustrovana politika" të Beogradit. Por për çudi, kur klika serbomadhe ka ndërmarrë fushatë histerike kundra "nacionalizmit romantik" shqiptar, si nuk u bie fjala vojvodë në sy, që nuk ka të bëj vetëm me nacionalizmin serb. Për këtë nuk kanë frikë as gazetari shovenist Zec as vojvoda Ramë, që e përdorin me krenari.

"... Vojvoda rugovas, shkruan "ilustrovana politika" (më 26.05.81), është përfaqësuesi i tanishëm "lozës" (serbisht: loza), e cila që nga kohërat turke ruan qetësinë dhe paprekshmërinë e Patriarkanës...)

Siç na del, vojvodët kanë qenë rojë e rendit, ndërsa vojvodët e familjes Nikçi (nga Shtupeçi i Madh, fshat i Rugovës) kanë qenë rojë besnike e Patriarkanës, të ndërtuar nga Dushani, për ta përjetësuar robërinë e "stara Serbisë" (siç e quajnë shovenistët Kosovën.).

Kush është vojvoda Ramë Nikçi?

Të shkruajmë se kush është vojvoda Ramë Nikçi nuk e kemi vështirë, pasi ai vetë na e ka lehtësuar këtë, duke përmbledhur historinë e vetë e të familjes në bisedën dhënë "ilustrovana politikës" së Beogradit, Nr. 1177, të 26.05.81. Pos kësaj bisede, ai në rrethin e Pejës është ndër më të komprometuarit. Sa ai është edhe vetëm udbashi rankoviçevës Bajram Dreshi. Të dy së bashku, me ca të tjerë, Rugovës ia njollosin emrin e pa njollosur, pse bijtë e bijat i dalin asaj zot.

Në artikullin e revistës në fjalë, "Besa nije vracena" lexojmë:

"Ramë Nikçi është shef i shërbimit juridik ndërkomunal pranë Entit për Inkuadrim në Pejë..." Siç e pamë më lartë, është përfaqësuesi i tanishëm i "lozës" për ta mbrojtur Patriarkanën.

Në pyetje të gazetarit, se a ka marrë pjesë ndonjë rugovas në demonstrata "nacionaliste", vojvoda përgjigjet: "Po. Të tillëve ju takon sipas ligjit nga qeveria, kurse nga rugovasit – bojkotimi (izolimi). Në shtëpitë s'do hynë askush, dërisa Pleqësia jotë të mos vendos ndryshe. Nga vllazëria ime Nikçi nuk ka asnjë demonstrues. E kam vërtetuar dhe për këtë jap fjalën. Askush nga anëtarët e SHKA "Rugova" s'ka marrë pjesë në demonstrata. Më është bërë qefi..." Pastaj vazhdon vojvoda: "Ishim dy herë si shoqëri mysafirë në RPS të Shqipërisë. Këtë vit shqiptarët është dashur të na e kthejnë vizitën, por le të mos vinë..." Më poshtë vijon vojvoda:

"... Çka u duhet këtyre demonstruesve që kërkojnë t'i bashkangjiten Shqipërisë (...). Këtë liri, siç e kanë shqiptarët në Jugosllavi, nuk e kanë patur asnjëherë askund dhe secili që mendon ndryshe – është njeri i keq..."

Gazetari pyet: "Babën tëndë, gjithashtu vojvodë rugovas, e kanë vrarë në pritë në vitin 1939. Kush dhe përse?"

Ramë vojvoda përgjigjet: "Kanë vrarë babën tim me dy mixhallarë, para syve të mij, brenda gjysmë ore. Ka qenë larje llogarish me fiseve, nuk ka qenë hakmarrje gjaku. U ka penguar (mendohen "vrasësit") pse baba ka qenë vojvodë rugovas, që ka **ruajtur** (nënvizimi ynë) Patriarkanën e Pejës..." Pastaj vojvoda vijon me nostalgji çetnike:

"... Me konakun e vjetër të kishës m'është djegur edhe dhoma në të cilën kam banuar prej 1941-tës e dëri në mbarim të Luftës. Në të ka qenë kërveti, në të cilin kam fjetur, aty ka qenë edhe luga me të cilën kam ngrënë dhe fotografitë e t'parëve të mij. Të gjitha janë djegur..."

Artikulli mbaron me fjalët e vojvodës Ramë: "Unë i **dua** (nënvizimi ynë) shumë fjalët e Mark Milanit..." (Ato s'po i citojmë – Shtojmë se Mark Milani ka qenë komandant i forcave pushtuese malazeze, në luftë për t'i pushtuar Plavë, Gusi, Hot, Grudë e Rugovë...).

E cituam si shumë artikullin në fjalë pse u pa e arsyeshme përmes të kësaj reviste çetnike, gjegjësisht përmes fjalëve të vojvodës, ta njohim udhëheqësin e SHKA "Rugova", i cili, sipas "Pravosllavjes" (Gazetë kishtare serbe", "kur ka parë konakun në flakë ka qa." Vojvoda kësaj radhe "demanton" atë çka ka shkruar "Pravosllavja", duke thën se rugovasit nuk qajnë kur t'u ndodhin fatkeqësi të rënda...

"Patriotizmi" serb i Ramë vojvodës, siç na bind ky artikull dhe profesioni i tij si vojvodë, ia kalon "patriotizmit" serb të shumë çetnikëve, të cilët nuk kanë bërë dhe s'do bëjnë aq sakrifica për ta mbrojtur kishën, sa bëri familja Nikçi (nga Shtupeqi i Madh). Krenaria e Ramë Nikçit si vojvod... për ta mbrojtur Patriarkanën...!!

Duket së nana e Ramës kur ka dashur të kryen nevojë (me nder me then) në vend të m... ka pjellur rastësisht vojvodën...

Dy fjalë mbi "ilustrovana politikën".

Pasi cituam si shumë këtë pelenë, duket e udhës t'i themi dy fjalë, pse artikujt tjerë janë vërtetë artikuj të frymës çetnike.

Kjo revistë, bazuar në shkrimet mbi shqiptarët e Shqipërisë, është çetnike e shkuar çetnikëve – edhe më çetnike se ato të emigracionit çetnikë. Për t'u bindur mjafton ta analizojmë numrin në dorë.

Me radhë artikulli i parë mbi Shqipërinë: "Busija mrznje i lazi" (Pusija e urrejtjeve dhe gënjeshtrave"), i cili fillim e mbarim ka qëllim të caktuar – t'i hasmon lexuesit kundra popullit shqiptar e Shqipërisë, atëherë kur është thurur nga shpifjet e trillimet tendencioze.

Artikulli tjetër është: "Ko su albanski terroristi" (Kush janë terroristët shqiptarë"). Në këtë artikull krah plehrave të emigracionit rekcionar të agjentëve, ballistëve e zogistëve, radhiten shokët **Isuf Gërvalla** (Lavdi paqin ai me shokët Bardhosh e Kadri!), e Ibrahim Kelmendi. "Ata (mendohen shokët Isuf e Ibrahim) në fakt janë mizorë të njohur (në gjuhën serbishte, "poznati siledija"), njerëz pa ndonjë qëllim..." pra, nga artikulli kuptohet se shokët si Isufi e Ibrahimi na qenkan "terroristë" e jo klika shoveniste serbomadhe e Beogradit. Dezinformimet, shpifjet e trillimet tendencioze nuk meritojnë analiza, pse edhe "kalemgjinjët" çetnikë dinë se nuk kanë shkruar të vërtetën, por dezinformime të qëllimta në luftë kundra revolucionarëve shqiptarë dhe popullit tonë.

Edhe më karakteristik është artikulli: "To su kriminalci" ("Këta janë kriminelë"). Dëshmorët **Tahir e Nebih Mehaj** "Ilustrovana Politika" dhe klika e Beogradit i quan "kriminelë" pse nuk patën ku të shkojnë përtej shtëpisë, por u mbrojtën si u ka hije trimave –

bashkluftëtarëve e nipave të Shote e Azem Galicës! Ata qëndruan dhe ranë heroikisht për të mos vdekur kurrë! Populli do i përjetëson në këngë e histori! Gjeneratat do flasin për qëndrimin heroik kundra njësive speciale të policisë së Beogradit dhe ushtrisë jugosllave, të armatosur gjer në dhëmbë me tanka, topa e helikopterë. Në këtë betejë dëshmorët Tahir e Nebih Mehaj gati shpaguan veten – do t'ishte dashur të ngordhin qindra nga tytë e trimave e jo dhjetëra, për të qenë të shpaguar. Asnjëherë luftëtarët e lirisë nuk mund dhe s'janë krahasuar me pushtuesit... Por, prap, jemi të kënaqur e krenar me këta dëshmorë të pavdekshëm në zemrën e popullit...!

Përse vjen SHKA "Rugova"?

Nuk do mend të thuhet menjëherë se ardhja e "Rugovës" është pjellë e politikës shtypëse, diskriminuese e demagogjiko-mashtruese e klanit serbomadh, në vend "që të vranë natën e të qanë ditën" "të vranë natën e të këndon ditën". Në njërën anë ushtron terror të paparë fashist, duke vrarë, terrorizuar, dhunuar, arrestuar bijtë e bijat më të mirë të popullit, bile edhe fëmijtë, që për hiqgjë dënohen me shumë vite burgim të rëndë, kurse në anën tjetër detyrojnë turne "argëtimi"... që të mashtrojnë bijtë e popullit në kurbet, sikur në Kosovë s'ka ndodhur asgjë dhe se jeta atje është "normalizuar", sa vetëm "kërcehet" e "këndohet"...

Sa politikë të poshtër mashtruese ka armiku "ynë" i lig... Ai ende nuk ia ka kthyer popullit kufomat e të vrarëve në demonstrata e burgje që të varrosen sipas traditave, në njërën anë, kurse në anën tjetër përmes vojvodëve ndërmerr turne "argëtimi"... Bile, që t'i fshehin krimet e pafshehshme, klika shovensite e Beogradit (fashiste shkuar fashistëve, pse terrorin dhe mënyrat e tij që ajo ushtron në Kosovë, nuk kanë ditur t'i ushtrojnë as fashistët hitlerijanë...) u ka bërë gjyq të vrarëve, që fëmijët e farefisi të shpresojnë se të afërmit e tyre të vrarë gjenden ende të gjallë në burgje...!!

Ose, mos ndoshta kësaj radhe dojnë të festojnë "suksesin" e tyre, të arritur përmes vrasjes së trefisht të shokëve e vëllezërve tanë, bijve të popullit, Isufit, Kadriut e Bardhoshit... Ah! kriminelët, do festojnë kot – kanë rënë tre, janë ngritur me mijëra!

Na kujtohet viti i kaluar, kur nga salla e koncertit policia gjermane, me direktivën e udbashëve të konzullatit të Shtutgartit, nxori nga salla shokun Bardhosh. Çfarë ndodhi? Bashkatdhetarët u revoltuan shumë, kështuqë pas një proteste te policia gjermane, e cila nuk pranoi që shokët t'i sjell në sall të koncertit, u ngritën duke thirrur njëzëri mbi 500 veta "Kosova – Republikë"! ... dhe demoluan çdo gjë. Të nesërmen koncerti i Frankfurtit u mbajt me veglat e huazuara nga "shkitë".

Kurtha e UDB-së – e cekët.

Vojvodë, more ti vojvodë! rrehe gjoks se do të mbash koncerte, pa guzuar të pengon asnjë "irredentist". Ke gabuar! Ne këndej nuk frikësohemi! Por kësaj radhe se kemi ndërmend të biem në kurthën tënde e të UDB-së. Ju aq u bën që mund të ketë gjakdërdhje. Për ju me rëndësi është kompromitimi i luftës sonë të drejtë, që pastaj, po të ndodhi ndonjë e papritur, shtypi e populli vendës të "bindet" në "vlerësimet" tuaja se ne jemi "terroristë", që në fakt jeni ju.

Kjo kurthë e pasuksesshme ngjanë në ato të Brukselit, ku keni futur në lojë "lojën" e kaubojve. Shkuat aq larg sa të vrisni punëtorë të pafajshëm në klub të punëtorëve. Populli ynë dhe bijtë e tij në kurbet dinë se kush janë armiqtë e vërtetë – ata jeni ju, ti vojvodë bashkë me farën tëndë, klika shovensite serbomadhe e Beogradit dhe mbarë tradhtarët shqiptarë të markës Sinan Hasani e Ali Shukriu me shokë!

Kësaj radhe vojvodë e udbashë, nuk kemi ndërmend të biem në kurthën tuaj, por mos harroni ditën kur do t'i jepni llogari popullit! Ne nuk jemi terroristë e kriminelë siç jeni ju. Ne jemi bijë e bija të popullit – do t'u presim me **bojkotime e urrejtje!** Në vend që të biem në

kurthat tuaja, si bijë e bija të popullit që jemi, i bashkangjitemi popullit, rinisë sonë revolucionare e intelegjencës përparimtare duke kërkuar të drejtat tona legjitime, ato të drejta që kërkoi populli në të gjitha qytetët e Kosovës (dihet, edhe në Preshevë, Tetovë e Gostivar, deri në Ulqin), duke larë rrugët me gjak, për të cilat të drejta dhanë jetën aq shumë dëshmorë e dhëshmore:

– Kosova - Republikë!
– Duam punë në vendlindje, pranë familjeve tona!
– Lirim pa kusht të të gjithë të burgosurve politikë shqiptarë!
– Rroftë populli ynë heroik!
– Lavdi dëshmorëve, që dhanë jetën për liri të atdheut!

Punëtorët shqiptarë në mërgim.

(Shkrim në 6 faqe A5, i shpërndarë nga Ibrahim Kelmendi, në maj 1982. Nënvizimet e këtij punimi ishin të autorit të saj, ashtu siç janë në origjinal në shkrimin e shpërndarë)

10. Në vend të përkujtimit me rastin e vdekjes së Ramë K. Nikçit

Udhëheqës shumëvjeçar i Ansamblit autokton folklorik "Rugova" i cili afirmoi vlerat dhe kulturën shqiptare në botë

27 mars 2006 /TN (trepca.net)

Me rastin e vdekjes me 23 mars 2006 të udhëheqësit shumëvjeçar të ansamblit folklorik dhe autokton "Rugova" z. Ramë Kapllan Nikçi, në vend të përkujtimit për meritat e tij të mëdha që ka për rritën, punën dhe mbijetesën mbi 50 vjeçare të tij, për lexuesit e gazetës "Besa" po (ri)botojmë bisedën e bërë me të me 09. 10. 1999 në Shtuttgart të Gjermanisë:

Bisedoi: Rexhep ELEZAJ

Të shkruash për ansamblin folklorik dhe autokton "Rugova", për këngët dhe vallet e bukura rugovase, për melosin karakteristik të tyre, për zërin e dalë nga fleta e njomë e ahut (që i fryhet ngjashëm si fyellit), për këngën me lahutë të lahutarit të famshëm të Rugovës Metë Rrustemi, për sharkinë, çiftelinë, për surlën me zërin e saj të thekshëm, për tupanin me rrathë druri, pastaj për veshjen kombëtare rugovase; tirqit, shokën, hërrkën, shallin e bardhë, xhamadanin, shaminë e kuqe me thekë lara-lara, fustanin e bardhë me rrudha, pështjellakun e madh dhe të vogël, opaktë e mëndafshta, qustekun e argjendit dhe këmishën e pëlhurës, etj, do të thotë se ke shkruar për historinë dhe kulturën e rugovasëve të cilët shekuj me radhë ia thanë këngës dhe valleve pa e ndërprerë traditën brez pas brezi.

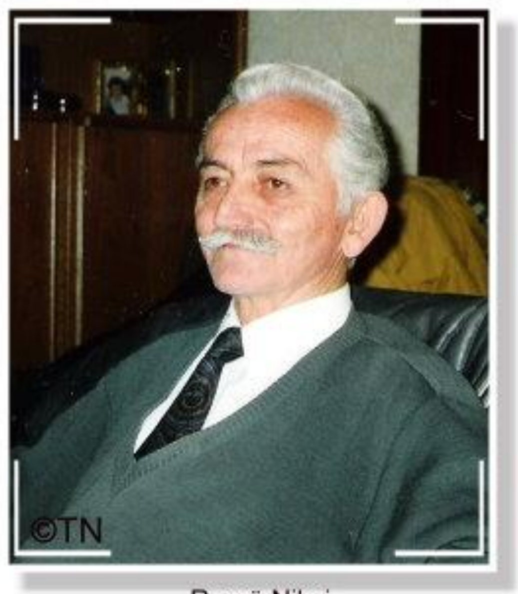

Ramë Nikçi

Ramë Kapllan Nikçi u lind me 3 mars të vitit 1928 në Shtupeq të Madh të Rugovës, në një familje bujare dhe me tradita të mëdha kombëtare. Që në moshë të re, si shumë rugovas, mbeti pa prindërit dhe jeta iu bë edhe më e rëndë. Në periudhën e pas LDB, me 14 qershor të vitit 1947, Rama bashkë me disa djem të Rugovës në Pejë shfaqi një program me këngë dhe valle të Rugovës, duke mos ditur se pikërisht këtë ditë i vuri themelet e një shoqërie kulturore, që më vonë u quajt ansambli folklorik autokton “Rugova”.

Për më shumë se 60 vite Ramë K. Nikçi në rrugën e tij kombëtare dhe artistike kultivoi vlerat e kulturës shqiptare të trevës së Rugovës si këngët, vallet dhe ritet e folklorit nga jeta e shqiptarit në këtë trevë si “Loja e jataganëve”, “Loja e shpatave”, “Loja e pushkëve”, “Vallja e kaçakëve”, “Vallja e nusës”, këngët kreshnike, këngët malësorçe, këngët e kositjes së livadheve si dhe shumë të tjera që u ruajtën me besnikëri dhe përkushtim të veçantë nga Ramë Nikçi dhe ansambli “Rugova”. Ai dhe ansambli të cilit i printe në mënyrën më burimore prezantojë para publikut, jo vetëm në të gjitha trevat shqiptare, por edhe në shumë metropole evropiane vallen, këngën dhe kërcimin burimor dhe shumë karakteristik të rugovasëve, si lojën me jatagana, kërcimet në ajër si dhe shumë vlera tjera të folklorit rugovas.

Ansambli “Rugova” nën udhëheqjen e Ramë Kapllanit ka marrë pjesë në shumë festivale kombëtare dhe ndërkombëtare të folklorit ku gjithmonë është shquar për punën dhe krijimtarinë artistike, i cili bashkë me ansamblin për 50 vjet pune janë laureatë të pesë medaljeve të arta, 11 të argjendta, 25 të bronzta, 350 mirënjohjeje, Shpërblimit të Dhjetorit, Shenjës së Artë si dhe shumë mirënjohjeve dhe dekoratave tjera. Ka kryer Shkollën e lartë si dhe dy vite të Fakultetit juridik në Prishtinë me 1963, ndërsa gjatë jetës së tij ka kryer funksione dhe punë të ndryshme në Rugovë dhe Pejë, pranë aktivitetit dhe punës së pa lodhur si udhëheqës i ansamblit.

Që në fillim z. Ramë Nikçi na e tërhoqi vërejtjen se bisedën tonë me të rreth punës dhe aktivitetit të ansamblit “Rugova”, udhëheqës i të cilit është, nuk e konsideron të plotë, sepse siç tha, kur të shkruhet për këtë ansambël duhet që së paku të jenë prezent tre gazetarë që vijnë ekskluzivisht nga treva e Rugovës, ngase i njohin më mirë se të tjerët adetet dhe traditat burimore të kësaj treve.. Megjithatë, ne arritëm që nga thesari i madh i punës dhe aktivitetit të tij kombëtar dhe kulturor të shkëpusim sado pak nga përvoja e tij për rritën dhe aktivitetin e këtij ansambli që nga themelimi.

Nga kjo kulturë atdhetare, nga vlerat dhe traditat e lashta shqiptare mijëvjeçare të trevës së Rugovës do lind me 1947 dhe do t’i mbijetojë të gjitha furtunat deri me çlirimin e Kosovës me 12 qershor 1999 ansambli folklorik dhe autokton “Rugova”, i cili për mbi 50 vite rresht do t’i këndojë dhe vallëzojë lirisë së Kosovës, jehona dhe zëri i të cilit bujshëm do të shpërndahen anë e kënd Kosovës dhe deri në Angli, Francë, Gjermani, Itali, Kroaci, etj.

Vargu i valltareve dhe valltarëve të këtij ansambli gjithnjë të veshur me teshat më të bukura kombëtare, me flamur kombëtar në dorë të qëndisur me thek ngjyrë ari kur ia thonin këngës dhe valleve në dasmat e Kosovës ta merrte mendja se po dilnin si “tigrat” nga nëntoka e Bjeshkëve të Rugovës, për t’ia futur me pamjen e tyre madhështore tmerrin armiqve dhe për

t'iu dhënë të kuptojnë barbarëve serb të instaluar në Kosovë se kënga dhe vallja shqiptare do mbetën prore të gjalla mbi këto troje të lashta iliro-dardane.

Ansambli folklorik autokton "RUGOVA"

Kështu fletë me mallëngjim sot njeriu, artisti, udhëheqësi dhe njëri ndër aktorët kryesor i këtij ansambli z. Ramë Nikçi, i cili për më tepër se 50 vite do ta udhëheq këtë ansambël për ta ndihmuar rritën e tij, mbijetesën si dhe kultivimin, ruajtjen dhe afirmimin e vlerave kulturore të këngës dhe valles shqiptare nga treva e Rugovës.

Të gjitha rekuizitat të ansamblit "Rugova" siç janë medaljet, jataganat, shpatat, veglat muzikore, albumet e shumta me fotografi, arkiva, etj, nëse i kanë shpëtuar barbarisë serbe mund të gjenden në Shtëpinë e kulturës në Pejë, tani nën udhëheqjen e KFOR-it, thotë i brengosur ky tribun i valles shqiptare dhe kur më bie ndërmend se sa libra (mbi 1000 copë) dhe dokumentacion me vlera kombëtare janë djegur në shtëpinë time në Pejë, më vije të pëlcas nga dhimbja për to, posaçërisht, sepse në mesin e tyre ishte një material i rrallë të cilin e kisha siguruar me mund të madh nga një malazez ku bëhej fjalë me emër dhe mbiemër për kolonizatorët malazias në Kosovë, d. m. th. për zullumin që kishin bërë ndaj shqiptarëve. Po ashtu më janë djegur tëra materialet e mbledhura dhe të sistemuara në shirita të këngëve patriotike dhe kreshnike të Rugovës..!!

Gjithmonë ndjehesha krenar, thotë më tutje z. Ramë Nikçi, që Zoti më kishte dhënë talentin e kërcimit të valleve tipike të Rugovës dhe isha tepër i lumtur se përmes hedhjes së valles mund t'i kontribuoja kultivimit të më tejmë të artit kaq të lashtë shqiptar, ndaj në kujtesën time më kanë ngelur shumë çaste të cilat nuk mund t'i harrojë kurrë, por edhe aso rastesh kur ndjehesha shumë i prekur siç ishte momenti kur merrnim pjesë nëpër festivale ndërkombëtare të folklorit e që në shumicën e rasteve shikuesit nuk e dinin se jemi shqiptarë nga Kosova, duke menduar se jemi maqedonas, e bile edhe në Zagreb më 1976 kur me një rast i veshur në tesha kombëtare po merrja përshtypjet nga disa shikues në pyetjen që i bëra një çifti bashkëshortor që të dytë ishin inxhinierë, se a dinin nga jemi, m'u përgjigjen: nga Maqedonia dhe as që e dini se ku gjendej Kosova..!?

Sot lirisht mund të them se ansambli "Rugova" gjatë periudhës më të vështirë nën okupimin e egër dhe të gjatë serb ka luajtur rol të rëndësishëm në afirmimin e kulturës shqiptare

në Ballkan, por edhe më gjerë në Evropë, e këtë më së miri e dëshmojnë medaljet e shumta të fituara si dhe zënia e vendit të parë në disa festivale folklorike ndërkombëtare.

Ansambli ynë ishte ndër të parat që si mysafire e vizitojë Shqipërinë me 1972 duke e prezantuar këngën dhe vallen rugovase në shumë qytete të shtetit amë. Për hir të historisë dhe vlerës artistike të valles rugovase më duhet të përmendi njërin nga figurat më shembullore të ansamblit "Rugova" të ndjerin Ramë Elezin-Lajqin (vdiq në vitin 1981), i cili ishte njëri ndër shtyllat kryesore të ansamblit pa të cilin vlerat dhe sukseset tona do të ishin të mangëta, sepse ishte njeri me talent të rrallë për kërcimin e valles burimore rugovase, sidomos shquhej me lojën e "Valles me shpata" (gjithmonë e luanim së bashku në dysh) dhe ishte pa dyshim simboli më autokton i ansamblit tonë, ndërsa me veshjen e tij tipike rugovase (me shall dhe tirqi) të cilët nuk i zdeshi kurrë derisa vdiq, i jepte pamje magjepse vetë ansamblit si dhe qytetit të Pejës ku jetoi, por edhe krejt Kosovës.

Pas vdekjes së tij nuk mund të gjeja një valltar të ngjashëm, ngase e veçanta e kërcimit tonë ishte se unë vallëzoja duke e përcjellë taktin e zërave të veglave muzikore, kurse ai vallëzonte me stilin e tij të veçantë pa e humbur kurrënjëherë ritmin e përbashkët të valles që luanim. Janë përpjekur shumë koreograf që ta bëjnë koreografinë e stilit të vallëzimit tonë, por nuk ia kanë dalë, thotë Ramë Nikçi, kurse sa i përket sukseseve të ansamblit tonë ato janë meritë e gjithë rugovasëve të cilët e ndihmuan atë pa rezervë, qoftë duke dhënë valltarë dhe valltare të talentuara që e mundësonin pjesëmarrjen tonë me sukses nëpër festivale të shumta.

Pjesëmarrjen e fundit jashtë Kosovës e kishim në një festival në Ulqin më 1994 të cilin na e mundësojë LDK-ja, por tretmani ynë këtu ishte tepër i ultë nga ana e organizatorit (malazias), për shkak se emri i ansamblit tonë ishte i njëjtë me mbiemrin e kryetarit Ibrahim Rugova i cili në atë kohë ishte bërë "therrë në sy" për organet shovene serbo-malazeze, por megjithatë neve kënduam këngë patriotike dhe luajtëm valle sipas repertoarit tonë. Mjerisht, aty e tutje puna e ansamblit tonë u vështirësua aq shumë sa u detyruam ta ndërprejmë aktivitetin.

Tani kur Kosova është e çliruar, ansambli ynë serish do t'ia thotë këngëve dhe valleve shqiptare edhe më të bukura, pohon në fund të bisedës tonë z. Ramë Nikçi.

(Bisedoi: Rexhep Elezaj, më 9 tetor 1999 në Shtutgart; U ribotua në trepca.net, 27 mars 2006)

11. Gjyshi Ibush, Daja Ramadan, dhe Garipi djali i Dajës Ramadan

Ibrahim Kelmendi: *"– Ju kërkoj juve, Zotëri Fekir Dalana, – iu përgjigj sërish me qetësi të madhe Mirani.*

– Unë nuk jam Fekir Dalana dhe juve nuk po ju njoh fare! – foli ai pa mundur ta fshihte gënjeshtrën e tij naive.

– Si nuk më njihke? Jam nipi i ish-kolegut tënd, Dajës Ramadan. Tani sigurisht po të kujtohem. Sa herë ju kam bërë kafe kur vinit te gjyshi ***Ibush*** *dhe ju me lavdëronit për kafet e mira.*

– O, po, më fal, urdhëro nipash, tani po më kujtohesh, – tha Fekiri duke hapur derën dhe duke u munduar të zgërdhihej sikur po i bëhej qejfi që po e vizitonte Mirani.

Mirani u fut brënda duke u bërë se ishte i gëzuar që po takonte pas shumë vjetëve kolegun e shokun e ***Dajës Ramadan****. U përqafuan dhe Mirani zuri vend aty ku e drejtoi mikpritësi. Ndërruan fjalët përshëndetëse duke pyetur për hallet, jetën etj. Pastaj Mirani hapi bisedën për qëllimin e ardhjes.*

– Zotëri Fekir Dalana, të përgëzoj që je zgjedhur kryeredaktor i Organit "Besa Shqiptare". Më është bërë qejfi që jeni zgjedhur pikërisht Ju, meqë ju njoh që moti për patriot. Për ju më ka folur shumë Daja Ramadan dhe bile, kur fola para dy ditëve me të në telefon, më porositi t'ju përshëndes, meqë i tregova se do të vija në Vjenë." (Atentatet, Prishtinë 2007, faqe 75)

Ibrahim Kelmendi: "*Në Mynhen jemi duke u përpjekur të marrim Klubin "Rilindja". Ai vazhdon të jetë nën tutelën e konsullatës jugosllave. Aty ka qëlluar djali i Dajës Ramadan, Garipi, kryetar, për të cilin ke dëgjuar."* (Atentatet, Prishtinë 2007, faqe191)

Ibrahim Kelmendi: *"Fillimisht dëshiroj të shpreh vlerësimin se atë* ***"raport"*** *nuk e ka shkruar fare Jusufi, meqë nuk është në fahun, në germën dhe në frymën e tij. Po ta kishte shkruar vërtet ai, nuk do te ngurroja ta diskreditoja, edhe për së vdekuri, për të pabesë e intrigant."* (Bedri Islami, Lëvizja, Tetovë 2012, f.115)

Jusuf Gërvalla (raport): "*Me përfaqësuesin e Frontit të Kuq Popullor, Ibrahim Kelmendin, jam njohur në janar të vitit 1980. ...*

Është nip i një agjenti me zile të UDB-së, i quajtur Ramë Nikçi ose Ibërdemaj, punon në postën e Pejës. I biri i këtij Ramës ndodhet me punë në Mynhen dhe ka qenë aktivist i dalluar, madje edhe kryetar klubi në Mynhen." (www.albaniapress.com, 2 tetor 2011; Faridin Tafallari, Kur Jusuf Gërvalla shkruante)

12. Arkivi më i saktë është vetë populli

"Salih Kabashi: Një ditë do të hapen dosjet, ku secili do të ketë mundësi, si në Slloveni, bie fjala, që të ketë qasje në dosjen që ka mundur ta ketë mbajtur për të Shërbimi i Sigurimit të Shtetit, apo ndryshe policia politike komuniste e njohur si UDB. Kur kihet parasysh se dosje të tilla janë bartur në Beograd, a mund të imagjinosh rrëmujën që do të shkaktonte kthimi i tyre në Kosovë dhe hapja e tyre për publikun?

Ibrahim Kelmendi: Nëse Beogradi nuk do të demokratizohet, atëherë duhet pritur se dosjet do të manipulohen e do të sajohen, varësisht nga nevojat politike ditore, për t'i shërbyer politikës se tyre nacionaliste. E vetmja mundësi për t'ju kundërvënë spekulimeve hileqare është trajtimi i tyre nga ekspertët. Zhvillimi i shkencës ka shkuar deri atje, sa të konstatojë saktësisht se kur është përpiluar një shkresë, gjegjësisht një dosje. Prandaj dhe duhet të shfaqim rezerva, kur ata do t'i servirin. **Kurse arkivi më i saktë është vetë populli, pasi secilit individ ai ia di veprimtarinë konkrete, që do thotë se rrethi ku jam angazhuar unë e di se cili kam qenë dhe çfarë kam bërë....** "(Republika, prill 2007)

13. DO TA DISKREDITOJA, EDHE PËR SË VDEKURI, PËR TË PABESË E INTRIGANT

"Bedri Islami (në forografi): *Pas botimit të romanit "Atentatet" ju u ndodhët edhe një herë në dy kahe: në përgëzimin e shumë prej atyre që i kishin përjetuar ngjarjet bashkë me ju, si Saime Isufi apo Mustafe Xhemajli, por edhe në ciklimin e radhës së sulmit ndaj jush, nëse mund ta quaj kështu. Mes të tjerave, në një material, i cili po përhapet tashti, nuk e di nëse është i saktë, bëhet fjalë për lidhjen fisnore me Ramë Nikqin ose Ibërdemaj, i cili, siç e cilëson Xhafer Durmishi, me siguri "analisti" më i zellsheim i romanit tuaj, ishte agjent i UDB-së.*

Ibrahim Kelmendi: - Pas botimit të romanit "Atentatet" ka pasur vërtet reagime të lojllojshme dhe, me thënë të drejtën, më kanë gëzuar. Ato ishin një dëshmi se nuk e kisha shkruar vetëm sa për ta shkruar. Pas dy muajve romani u shit dhe shpesh ndihem keq kur të interesuarit e tjerë e kërkojnë dhe unë nuk kam asnjë kopje. Shtëpia botuese "Toena" e Tiranës ka premtuar ta ribotojë.

Tani ka shkruar një reagim të gjatë Xhafer Durmishi, ish-bashkëveprimtar, njëkohesisht ish-kundershtari imi. Sa për shembullin që sollet ju për sqarim, unë nuk do t'i isha hidhëruar fare Xhaferit, sikur të kishin qenë shpifje të tij autentike, ngaqë ndaj tyre kam krijuar imunitet. Tani më shqetëson fakti se ato shpifje i vishen Jusufit, të cituar në bazë të një "raporti" që gjoja ai i paskësh dërguar Sabri Novosellës. Fillimisht dëshiroj të shpreh vlerësimin se atë "raport" nuk e ka shkruar fare Jusufi, meqë nuk është në fahun, në germën dhe në frymën e tij. Po ta kishte shkruar vërtet ai, nuk do të ngurroja ta **diskreditoja, edhe për së vdekuri, për të pabesë e intrigant**.

Kohë më parë, në Maqedoni, më ka rastisur të ballafaqohem me **materiale të falsifikuara, që ca kriminelë i shpëmdanin** për "dosje". Ishin sajuar për të diskredituar Ali Ahmetin, Fazli Veliun, Musa Xhaferin, bashkeveprimtarët tanë shumëvjeçar! Edhe ky "raport" me ngjan me ato falsifikime. Mjafton të them se Jusufi e ka ditur shumë mirë kush ishte Ramë (Idriz) Ibërdemaj, prandaj nuk ka pasur nevojë të hamendësohej nëse ishte Ramë Ibërdemaj apo Ramë Nikqi. Ai ka qenë i informuar për Ramë Ibërdemajn, meqë është shkolluar në Pejë dhe e ka ditur se Rama ishte djali i axhës së nënës sime.

Në vitin 1980, në Mynih, unë dhe Jusufi patëm një zenkë serioze. Unë kisha shkuar aty me katër bashkëveprimtarë për të marrë pjesë në tubimin e klubit "Rilindja" që të pengonim zgjedhjen e Ganisë, djalit të Ramë lbërdemajt, si kryetar të atij klubi famëkeq. Asnjëri nga ne nuk e dinte nëse do ta takonim në klub Bali Rexhbogajn nga Bllagaja e Pejës. Pas tubimit ai këmbënguli të na merrte mysafirë. Sapo arritëm para pallatit ku banonte Baliu, takuam Jusufin dhe Bardhoshin. Ata ishin aty për vizitë te Misin Mavraj i Staraderanit të Istogut. Papritmas Jusufi dyshoi mos po e survejoja. Në këtë aspekt ai ishte tejet i papërvojë dhe ndonjëhere bëhej si fëmijë. I shpjegova pse ishim në Mynih dhe përse ndodheshim pikërisht aty dhe se survejimi

nuk bëhej në atë mënyrë. Pra, e mori vesh se kishim vajtur të pengonim zgjedhjen si kryetar klubi të djalit të Ramë Ibërdemajt. Edhe më herët, edhe aty, edhe më vonë, kemi biseduar bashkë për dyshimet ndaj Ramë Ibërdemajt, se kishte qenë argat i UDB-së dhe Jusufi, si gazetar, i shkolluar në Pejë, dinte për ato dyshime. Tashmë dinte edhe për lidhjet tona farefisnore. Dihet, dajën nuk e zgjedh dot. Jusufit nuk do t'i kishte shpëtuar kjo lajthitje, edhe po të kishte qenë i pabesë dhe intrigant dhe të kishte përpiluar të tillë "rapott" kaq diskreditues, së pari për veten e tij. Pra, kjo lajthitje është prodhuar nga falsifikuesi, i cili ngjan të jetë vetë Xhafer Durmishi, meqë e citon rreth 100 herë atë "raport" në "librin" e tij, me titull hileqar e intrigues: "Lëvizja e Jusuf Gërvallës".

Në të njëjtin "raport" është edhe një lajthitje tjetër për Sadik Blakajn, që e ka prodhuar falsifikuesi i painformuar. Jusufi ka qenë i informuar saktësisht për të, e ka njohur edhe personalisht dhe nuk do t'i kishte raportuar "udhëheqësit" Sabri Novosella kaq dezinformueshëm. Për pjesët e tjera të "raportit" e "letrave" të Jusufit, gjithsesi të falsifikuara, ndoshta do të reagoj më shtruar në një rast tjetër.

Po ta kishte publikuar këtë "libër" Xhafer Durmishi para se ta kisha shkruar romanin "Atentatet", sigurisht, unë do ta kisha mënjanuar Ramë Ibërdemajn si personazh të romanit, për inat të Xhaferit. Prandaj, edhe për inat të Xhaferit, me këtë rast dua t'u kërkoj falje fëmijeve të respektuar të dajës Ramë, pse e kam diskredituar atë në roman si të dyshimtë për bashkëpunëtor të UDB-së. Vetëm për Haki (Ramë) Ibërdemajn, të cilin një spiun i UDB-së e vrau në Bruksel, sigurisht që kisha dhënë një tren me xhafera që të mos e vrisnin, sepse e kishte dëshmuar veten në demonstratat e vitit 1981 në Prishtinë dhe gjatë angazhimit të tij patriotik në Bruksel si trim e patriot i devotshëm!" (Bedri Islami, Lëvizja, Tetovë 2012, faqe 113-117)

14. Letër nga Donika Gërvalla për Faridin Tafallarin, 7 tetor 2013

Mirëdita

Isha sot këtu për të marrë dokumentet e Babait, mirëpo nuk ju gjeta në shtëpi. Ju lutem më`i dërgoni dokumentet në adresën time:

Donika Gërvalla
Ungartenstr. 9
53229 Bonn

Shpenzimet e transportit kuptohet që i marr përsipër unë. Aty ka dokumente që janë pjesë e dosjes hetimore rreth vrasjes, prandaj ju lus që për të mos rrezikuar apo ngadalësuar këto hetime të më dërgoni të gjitha dokumentet dhe as të mos botoni diku ndonjë pjesë të tyre dhe as mos t`ia tregoni më askujt. Ato dokumente janë pronë e familjes Gërvalla, dhe i duhen kthyer asaj. Unë erdha miqësisht për te marrë dokumentet dhe për të shkëmbyer dy fjalë. Ju lutem më dërgoni dokumentet brenda 10 ditëve të ardhshme.

Shumë të fala edhe familjes. Donika Gërvalla (nënshkrimi)

P.S.

Shënimi i F.T.) Letër e lën në kutin e postës në adresën time pa emrin e pranuesit (timin) në Horberstr.37, 72221 Haiterbach, dhe pa zarfe, në dy letra A5 e shkruar në dorëshkrim, pa datë!? Këtë letër e mora në mëngjesin e të hënës me datë, 07.10.2013

(U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari, në përmbledhjen me titull: Letra, që më kanë dërguar Suzana dhe Donika Gërvalla, www.albaniapress.com, 8 nëntor 2013)

==

Libra nga Xhafer Durmishi – Skenderi i Shtutgartit, për Rilindasit e Shtutgartit
01. Protesta e Aspirata – Tetor 2006
02. Lëvizja e Jusuf Gërvallës- Tetor 2011
03. Zëri i popullit dhe Zëri i Jusuf Gërvallës-Nëntor 2011
04. Të fala s'po na çojnë asnjëherë-Dhjetor 2011
05. Nuk pyesin për çmimin e lirisë-Mars 2012
06. Pa taktizime-Prill 2012
07. Në rrethin e Shtutgartit-Shtator 2012
08. Fakte për Lëvizjen e Jusuf Gërvallës-Tetor 2012
09. Luga dhe Lugina-Dhjetor 2012
10. Filharmonia e Jusuf Gërvallës-Janar 2013
11. Shokët dhe Jusuf Gërvalla-Shkurt 2013
12. Fjalori i Lëvizjes së Jusuf Gërvallës-Maj 2013
13. Argatët agresiv-Maj 2013
14. Pa trazime-Qershor 2013
15. Skena-Qershor 2013
16. Emër që u bë traditë-Qershor 2013
17. Jusuf Gërvalla dhe Liria-Korrik 2013
18. Testamenti-Gusht 2013
19. Ilustrime-Janar 2014
20. Vepra e Jusuf Gërvallës-Janar 2014
21. Ti ia ke besuar arkivin e Jusufit-Korrik 2019
22. Qendra Jusuf Gërvalla-Janar 2023
23. Lufta për liri në letrat e Jusuf Gërvallës, Mars 2024
24. Dëshmi e Dëshmorë, Janar 2025
25. HAPËSIRA, KOHA dhe Drita e Jusuf Gërvallës, Shkurt 2025
26. Referenca – Burime I-1979-1983
27. Referenca – Burime II-1982-1985

Jusuf Gërvalla: "*Kështu e pata kuptuar më në fund edhe zgjedhjen e Shpendit (Skenderit-shën im) dhe timen në Komitetin Qendror*." (14 janar 1981)

Shënime për autorin

Xhafer Durmishi-Skenderi ka lindur në maj 1958 në fshatin Stanoc të poshtëm të komunës së Vushtrrisë. Nga arsimtarët e vetë të shkollës fillore angazhohet në organizatën "Lëvizja Nacionalçlirimtare e Kosovës dhe viseve të tjera shqiptare në Jugosllavi". Në vitet 1977-1981 ka studiuar në Fakultetin Xehtaro-Metalurgjik në Mitrovicë, në degën e Teknologjisë. Nga korriku 1981 gjendet pranë Vëllezërve Gërvalla në Shtutgart. Pas atentatit të 17 Janarit 1982, në mars 1982, falë dhuntive të natyrës, diturive dhe cilësive të ndërgjegjes e tij, me kërkesën e rrethit të Jusuf Gërvallës vazhdon redaktimin e asaj gazete që më parë e kishte redaktuar Jusuf Gërvalla. Fillimisht në redaktimin e plotë dhe në përgatitjen teknike të gazetës kryesore të Lëvizjes për Republikë punon gjer në mars 1983. Pas një qëndrimi prej 100 ditësh në Paris, në korrik 1984 vendoset në Suedi. Në korrik 1985 shërbimet e tij për çështjen apo në emër të çështjes shqiptare, nga rrethi që i kishte qëndruar afër, nuk konsiderohen të nevojshme dhe lirohet nga detyrimet e obligimet e organizuara politike. Vepra e tij pas vitit 1985 e ka bazën në detyrimet e ndërgjegjes. Është përkthyesi i parë i autorizuar për përkthime në mes suedishtes e shqipes. Merret me përkthime. Është njohës i mbi njëzet e pesë gjuhëve të huaja.

==

XHAFER DURMISHI-SKENDERI Janar 2014-Shkurt 2026